

ע"פ 3321/16 - אדנה הברה נגד מדינת ישראל

בבית המשפט העליון בשבתו כבית משפט לערעורים פלייליים

ע"פ 3321/16

לפני: כבוד השופט י' דנציגר
כבוד השופט נ' סולברג
כבוד השופטת ע' ברון

המערער: אדנה הברה

נ ג ד

המשיבה: מדינת ישראל

ערעור על הכרעת הדין של בית המשפט המחוזי בתל אביב-יפו מיום 11.10.2015 ועל גזר הדין מיום 17.3.2016, בתפ"ח 4346-12-11, שניתנו על ידי כבוד השופטים: ג' נויטל, מ' יפרח וג' רביד

תאריך הישיבה: כ"ד בחשון התשע"ח (13.11.2017)

בשם המערער: עו"ד מיכל עורקבי-דנציגר; עו"ד רונה שוורץ

בשם המשיבה: עו"ד לינור בן אוליאל

מתורגמן: מר גדעון מלסה

פסק-דין

עמוד 1

השופט נ' סולברג:

1. המערער קם על רעהו לעבודה ורצחו נפש, בכך שהכהו 5 מכות פטיש בראשו ובעורפו; לטענתו, בשעת המעשה היה חסר יכולת של ממש להימנע מעשייתו בשל מחלה שפגעה ברוחו - האם עומד לזכותו של המערער סייג אי-שפיות הדעת?

2. ערעור על הכרעת הדין מיום 11.10.2015 ועל גזר הדין מיום 17.3.2016 שניתנו בבית המשפט המחוזי בתל אביב-יפו בתפ"ח 4346-12-11 (השופטים ג' נויטל, מ' יפרח ו-ג' רביד), במסגרתם הורשע המערער, פה אחד, בעבירה של רצח בכוונה תחילה, לפי סעיף 300(א)(2) לחוק העונשין, התשל"ז-1977 (להלן: חוק העונשין או החוק).

העובדות שאינן שנויות במחלוקת - הוויכוח, הרצח והמנוסה שלאחריו

3. המערער, אדנה הברה (להלן: אדנה), הגיע לישראל מאתיופיה בשנת 2007, בזהות בדויה של אזרח אריתראי בשם אספה וולדיסוס טוולדה. ביום 11.3.2008 החל אדנה לעבוד במפעל לייצור פלסטיק בחולון (להלן: המפעל). במשך השנים, בהיותו עובד חרוץ ומסור, נתמנה אדנה אחראי על שאר העובדים הזרים במפעל, ושימש איש קשר בינם לבין ההנהלה. טאגס הבטמיכאל (להלן: טאגס), אזרח אריתראי, החל לעבוד במפעל בחודש אוגוסט 2010. ביום 21.6.2011 בסביבות השעה 16:00, נתגלע ויכוח בין אדנה לבין טאגס בקשר לסכין יפנית אשר שימשה אותם לצורכי העבודה. בעקבות הוויכוח החליט אדנה, על דעת עצמו, לנקוט בצעד חריג, והשבית את פעולתן של מכונות המפעל מוקדם מהרגיל. בהגיע למקום בעל המפעל ובנו, התלונן לפנייהם אדנה כי טאגס איים עליו באמצעות סכין, טענה שהוכחשה באותו מעמד הן על-ידי טאגס, הן על-ידי עובדים נוספים שנכחו במקום. בעל המפעל הסתפק באזהרת העובדים שלא לאיים זה על זה, והורה להם לשוב לביתם.

4. מאוחר יותר באותו יום, נתקל אדנה בטאגס ובעובד נוסף, יונס טספהסילסי (להלן: יונס), ברחוב לוינסקי בתל-אביב. כפי שעוד יפורט בהמשך, אדנה ויונס מסרו גרסאות שונות על אשר אירע באותו מפגש קצר: לטענת אדנה, טאגס איים עליו באמצעות סכין, בעוד שלטענת יונס ביקש טאגס לפייס את אדנה והציע לו לשתות עמם בירה. עוד באותו יום (לא ברור האם היה זה לפני המפגש עם טאגס ויונס או לאחריו) הגיע אדנה לחנותו של מר נפתלי לוי (להלן: לוי), ברחוב לוינסקי בתל-אביב, על מנת לקחת בחזרה קלטות שהשאיר בחנות לשם המרתן לדיסקים. לוי לא העיד במשפט מחמת מצבו הרפואי, והודעתו במשטרה הוגשה במשפט בהסכמה כראיה לאמיתות תוכנה. בהודעתו מסר לוי כי הוא מכיר את אדנה כשבעה חודשים, הכרות שהעמיקה בשלושת החודשים שקדמו לאירוע. לדברי לוי, נהג אדנה לשתף אותו בבעיותיו, וסיפר לו על כוונתו לעזוב את העבודה במפעל. באותו יום סיפר לו אדנה על ויכוח שהתפתח בינו לבין אדם אחר במפעל, ריב שהגיע לכדי הוצאת סכין. עוד מסר לוי בהודעתו, כי מאוחר יותר באותו יום הגיע אדנה פעם נוספת לחנות, וסיפר "בהיסטריה שנמאס בעבודה כי אריתראים מאיימים עליו באמצעות סכין" (ת/29, עמוד 1 שורות 15-16). אדנה אמר ללוי כי למנהל העבודה במפעל נמסר על המתרחש, אך זה אינו מעוניין לערב את המשטרה. בתגובה יעץ לוי לאדנה לעזוב את עבודתו במפעל, ולהודיע על כך למנהל המפעל. אדנה אף התקשר למנהל המפעל על מנת להודיע לו שלא יוכל להגיע מחר לעבודה, אולם שיחתו לא נענתה.

5. מספר שעות לאחר מכן, סמוך לאחר שעת חצות, התקשר אדנה למשטרה והודיע כי מישהו עוקב אחריו ומנסה להרוג אותו. השוטר בארי חסון, שהוזעק למקום האירוע, ביצע יחד עם אדנה סריקות באזור בניסיון לאתר את החשוד. בדו"ח הפעולה (ת/10) כתב השוטר חסון, כי אדנה סיפר ש"היום איים עליו בחור שעובד איתו", וכאשר הגיע הביתה

"הבחור עקב אחריו והוא הבחין בו ברחוב ואמר לו שהוא בן אדם רע והוא יהרוג אותו היום"; אדנה "הבחין כי בידו של הבחור הייתה סכין וכאשר התקשר למשטרה הבחור התרחק". משלא אותר החשוד, נלקח אדנה לתחנת המשטרה לשם הגשת תלונה מסודרת. אדנה הגיע לתחנת המשטרה סמוך לשעה 1:00 לפנות בוקר של יום 22.6.2011, אולם הודעתו נגבתה רק מספר שעות לאחר מכן, בשעה 6:49, בשל העומס הרב ששרר במקום. בהודעתו סיפר אדנה כי לאחר שחזר מהמפעל, בשעה 17:00, המתין לו טאגס בתחנה המרכזית ואיים עליו, כשהוא מחזיק ברשותו סכין, שירצח אותו.

6. כשעתיים לאחר מכן, בבוקרו של יום 22.6.2011, סמוך לשעה 9:00, הגיע אדנה למפעל ופנה לחדר ההלבשה כדי להחליף את בגדיו לבגדי עבודה. לאחר מעצרו יטען אדנה כי בהיותו בחדר ההלבשה הכהו טאגס, מכה שמחמתה נפל והתעלף, אלא שטענה זו לא נתמכה בעדות או בכל ראיה אחרת, כפי שיפורט בהמשך. לאחר שהחליף בגדים פנה אדנה לחדר המכונות, שם עבדו באותה שעה טאגס ויונס. ההתרחשות בחדר המכונות, לרבות מעשה הרצח עצמו, תועדו במלואם במצלמת אבטחה המותקנת במקום. בסרטון נראה אדנה חוצה את החדר מצד לצד, חולף מאחורי גבו של טאגס היושב סמוך לאחד השולחנות. בשלב מסוים קם יונס ממקומו ויצא מן החדר, בעוד אדנה ממשיך להסתובב בחדר. לאחר מספר שניות נעלם אדנה מן התמונה, ואז שב כשהוא אוזח בידו פטיש, ניגש אל טאגס מאחורי גבו, מנחית 3 מהלומות פטיש על ראשו ועורפו, ומוסיף להכותו פעם ופעמיים בראשו לאחר שהוא כבר שוכב על הרצפה, מתבוסס בדמו. טאגס הובהל לבית החולים כשהוא סובל מנזק חמור במוחו, שם נקבע מותו.

7. מיד לאחר האירוע עזב אדנה את המפעל, ובדרכו החוצה השליך את הפטיש בערימת פסולת סמוכה. זמן קצר לאחר מכן (באותו יום או למחרת), נמלט אדנה לשטחי הרשות הפלסטינית. ביום 22.11.2011, חמישה חודשים לאחר הרצח, נעצר אדנה ברמאללה והוסגר לישראל, כשבאמתחתו כסף מזומן בסך של 11,500 דולר, 170 ₪ ושני מכשירי טלפון סלולארי. על קורותיו של אדנה בחמשת החודשים שחלפו מיום הרצח ועד למעצרו אין מידע, זולת מה שסיפר למשטרה לאחר שהוסגר, כפי שיפורט בהמשך.

8. למחרת הסגרתו, ביום 23.11.2011, הובא אדנה לדיון ראשון בהארכת מעצרו. בתום הדיון הורה בית המשפט על שליחתו של אדנה לבדיקה פסיכיאטרית, שבה הומלץ על הסתכלות, לשם בחינה מעמיקה של מצבו הנפשי. ביום 4.12.2011 נשלח אדנה להסתכלות בבית החולים אברבנאל, וביום 28.12.2011 ניתנה חוות דעת פסיכיאטרית מטעם מנהלת היחידה לפסיכיאטריה משפטית בבית החולים, ד"ר קלרה שילד (להלן: ד"ר שילד), שבה נקבע כי בשל מצבו הנפשי הוא אינו כשיר לעמוד לדיון. ביום 12.3.2012 הופסקו בהסכמת הצדדים ההליכים המשפטיים נגד אדנה, וניתן צו לאשפוזו בבית החולים שער מנשה. כשנתיים לאחר מכן, ביום 29.5.2014, הוחלט על שחרורו של אדנה מבית החולים ועל חידוש ההליכים המשפטיים בעניינו.

העובדות השנויות במחלוקת - מצבו הנפשי של אדנה בשעת המעשה

9. במענה לכתב האישום לא כפר אדנה בביצוע הרצח, אולם טען כי עומדת לזכותו ההגנה הקבועה בסעיף 34 לחוק העונשין, שכן בשל מצבו הנפשי היה חסר יכולת של ממש להימנע מעשיית המעשה. המחלוקת העובדתית בין הצדדים נסובה אפוא סביב הערכת מצבו הנפשי של אדנה בעת ביצוע המעשה. הערכה זו התבססה על שלושה נדבכים ראיתיים מרכזיים: הנדבך הראשון - חקירותיו של אדנה במשטרה (יצוין כבר עתה כי אדנה לא העיד במשפט, עובדה שניתן לה משקל במסגרת הכרעת הדין, כפי שיפורט בהמשך); הנדבך השני - חוות דעת המומחים הפסיכיאטריים; הנדבך השלישי - ראיות שונות על מצבו הנפשי של אדנה בתקופה שקדמה לרצח ובשעת ביצועו, בכלל זה עדויותיהם

של העובדים במפעל, עדותה של עובדת במוקד הסיוע לעובדים זרים, סרטון מצלמת האבטחה המתעד את הרצח, והמסמכים הרפואיים מתקופת אשפוזו של אדנה בבית החולים שער מנשה, שם אובחן כסובל מסכיזופרניה.

שלושה נדבכים אלו משרטטים הלכה למעשה את מסגרת הדין בענייניו; נקדים ונרחיב אפוא את הדיבור על כל אחד מהם. תשתית זו תשמש אותנו בהמשך הדרך, בבואנו לעמוד על עיקרי הכרעת הדין וגזר הדין של בית המשפט המחוזי, ותסייע בידינו לדון בטענות הצדדים בערעור שלפנינו.

חקירותיו של אדנה

10. התייחסות ראשונה של אדנה לאירוע הרצח ולקורותיו בחמשת חודשי המנוסה ניתן למצוא בדברים שמסר לשוטר כארם עבדאללה, שוטר תיאום וקישור בגזרת יריחו, ביום 22.11.2011, מיד לאחר הסגרתו לישראל. בדו"ח שרשם ציין השוטר עבדאללה, כי אדנה סיפר שברח ממשטרת תל אביב לשטחי איו"ש לאחר שתקף אדם בתל אביב; נעצר ביריחו למשך 3 חודשים; ולאחר מכן ברח לרמאללה, שם עבד כחודשיים עד להסגרתו. בערבו של יום 22.11.2011 הועבר אדנה לטיפולו של השוטר דמיטרי חימנבלום, קצין חקירות בתחנת בנימין, ולאחר בדיקה קצרה התברר כי הוא דרוש לחקירה במרחב יפתח בחשד לרצח. בזכרון דברים שכתב מספר ימים לאחר מכן ציין השוטר חימנבלום, כי אדנה סיפר לו שהותקף במקום עבודתו פעמיים על-ידי עובד זר אחר, ונאלץ לברוח ליריחו מפני שפחד מאותו עובד.

11. מספר שעות לאחר מכן, ביום 23.11.2016 בשעה 3:16 לפנות בוקר, נחקר אדנה במשטרה לראשונה. בחקירתו סיפר אדנה בפירוט על האירועים שקדמו לרצח, על הרצח עצמו ועל המוצאות אותו בחמשת החודשים ששהה בשטחי הרשות הפלסטינית. במסגרת זו סיפר על הוויכוח עם טאגס ועל כך שהלה איים על חייו; על השבתת המכונות במפעל; על האכזבה מבעל המפעל ומבנו, שלא העניקו לו לדבריו את הגיבוי המגיע לו; על הסיור שערך יחד עם השוטר חסון בניסיון לאתר את טאגס; ועל התלונה שהגיש בהמשך במשטרה. אשר ליום הרצח סיפר אדנה, כי כשהגיע למפעל בסביבות השעה 9:00 של יום 22.6.2011 ניגש לחדר ההלבשה על מנת להחליף את בגדיו לבגדי עבודה, שם הכה אותו טאגס בעורפו ובגבו, מכות שבעקבותיהן נפל ארצה והתעלף. לדבריו, האירוע לא תועד משום שאין בחדר זה מצלמת אבטחה, מה גם שהיה חשוך מאד. לאחר מכן סיפר אדנה כי הלך לחדר המכונות, שם הכה את טאגס באמצעות פטיש וברח מן המפעל. אשר להלך רוחו עובר לביצוע המעשה ובשעת ביצועו סיפר אדנה כי היה 'עצבני', 'מאד עצבני' (ת/21, עמוד 14 שורות 15, 38).

12. לאחר מכן סיפר אדנה, כי כשנס מן המפעל חש מבולבל, לא ידע לאן לפנות, לקח מונית לתחנת המשטרה ברחוב סלמה בתל אביב, אך לא נכנס פנימה. משם נסע במונית לביתו, וישן כארבע שעות. לאחר שהתעורר מסר את המחשב ומכשיר הווידאו שלו לאדם אחר, שלח ₪ 6,000 לבני משפחתו בחו"ל ונסע באוטובוס לירושלים, שכן פחד לדבריו כי מישהו עוקב אחריו. בירושלים ישן בכנסיה האורתודוקסית, משם המשיך באוטובוס נוסף לשטחי הרשות הפלסטינית, ליריחו. ביריחו מצא מקום ללון למשך מספר ימים תמורת 300 ₪, ואחר כך נעצר על-ידי קצין מודיעין פלסטיני מאחר שלא נמצא ברשותו דרכון. אדנה סיפר כי שהה במעצר ביריחו כשלושה חודשים, מבלי שראה אור יום ומבלי שהוסבר לו דבר. בעקבות זאת פתח בשביתת רעב, עד שהסכימו להפגישו עם נציגי הצלב האדום. לאחר ששוחרר מן המעצר ניסה לעבור את הגבול לירדן, ללא הצלחה, והמשיך לרמאללה. ברמאללה שהה כחודשיים עד שאושפז בבית חולים בשל כאבים באגן. בבית החולים, בהסתמך על אחד המסמכים שנמצאו באמתחתו, הוחלט על מעצרו והסגרתו לישראל. לשאלת החוקר השיב אדנה כי לא ידע שטאגס מת כתוצאה ממעשיו, וכי הוא שומע על כך לראשונה רק כעת.

לקראת סוף החקירה התוודה אדנה כי הזהות עמה נכנס לישראל, של אזרח אריתראי בשם אספה וולדיסוס טוולדה, היא זהות בדויה, וסיפר על שמו ומוצאו האמיתיים.

13. למחרת, ביום 24.11.2011, נחקר אדנה בשנית. חקירה זו נערכה בליווי מתורגמן, והתנהלה לסירוגין בעברית, אנגלית ואמהרית. בפתח החקירה שאל אדנה האם הוא רשאי לשתוק בחקירתו, והחוקרים הסבירו לו כי הוא רשאי לעשות כן, אולם שתיקתו עלולה לשמש נגדו בבית המשפט. בתחילה נמנע אדנה מלהשיב לשאלות החוקרים, וטען כי הוא עייף, לא נורמלי, לא מבין את המתורגמן, כבר השיב על השאלות וכיוצא באלו תשובות. רק לאחר זמן מה של חקירה החל אדנה להשיב כהלכה, וסיפר על עבודתו הראשונה בישראל כמטפל בקשישים, על עבודתו במפעל, ועל בקשה שהגיש לנציבות האו"ם בישראל להכיר בו כפליט. בהתייחס לוויכוח עם טאגס ביום 21.6.2011, יום לפני הרצח, סיפר כי טאגס איים עליו בסכין וניסה להרוג אותו. לדבריו, איומים אלו נקלטו במצלמת האבטחה של המפעל, אולם אף אחד מן העובדים האחרים לא ראה זאת, משום שהיו עסוקים במלאכתם. עוד סיפר אדנה, כי לאחר הוויכוח והשבתת המכונות חזר לבדו במונית שירות לתל אביב, הגיע לתחנה המרכזית, שם פגש בטאגס, ולדבריו ניסה טאגס להרוג אותו. אדנה סיפר כי הצליח להתגונן, וברח מהמקום כדי להגיש תלונה במשטרה. לצד זאת, בהמשך החקירה, כשנשאל שאלות הקשורות באירוע הרצח עצמו - מה קרה ביום 22.6.2011? מדוע תקף את טאגס? מה תגובתו לראיות השונות הקשורות אותו לביצוע הרצח? וכיוצא באלו שאלות - שמר אדנה על שתיקה.

14. ביום 28.11.2011 נחקר אדנה בשלישית; במסגרת חקירה זו עומת עם יונס, אפרם וקסטה העובדים עמו במפעל. כשנשאל אדנה האם הוא סובל מבעיה נפשית, השיב כי הוא סובל מדיכאון מזה למעלה משנה. לשאלה האם הוא נוטל תרופות השיב כי הוא לוקח כדורים שניתנו לו על-ידי "דוקטור אדם בבית חולים", אך לא ידע לספק פרטים מדוייקים בדבר זהות הרופא ושמו של בית החולים (ת/16, עמוד 2 שורה 33). חלק מתשובותיו של אדנה בחקירה היו תמוהות ובלתי-הגיוניות. כך, למשל, כשנשאל מה עשה לטאגס השיב: "באותו זמן אני לא הייתי בסדר יש בן אדם שצעק עלי ופעם עושה אותי כלב ופעם עושה אותי בן אדם ופעם מרים אותי ופעם מפיל אותי יום אחד הורגים אותי ויום אחד עושים אותי בן אדם" (שם, עמוד 3 שורות 75-76). כשהוצג לו הסרטון המתעד את הרצח טען כלפי חוקריו, "אתם מחברים את הסרט כאילו אני הרבצתי" (שם, עמוד 4 שורה 118). כשנשאל אדנה, האם הוא מוכן לערוך שחזור של הרצח, סירב, שכן לדבריו לא היה במקום. גם במסגרת העימותים לא שיתף אדנה פעולה, ובתגובה לדבריהם של העדים עמם עומת ולשאלות שנשאל שתק, השיב כי אינו יודע, או שדיבר ללא הגיון. כך, למשל, בהתייחס למפגש האקראי בין אדנה לבין טאגס ביום 21.6.2011, מספר שעות לאחר הוויכוח, סיפר יונס כי טאגס כלל לא איים עליו; נהפוך הוא - טאגס ביקש לפייס את אדנה, והזמינו לשבת ולשתות עמם. כשנשאל אדנה מה תגובתו לדברים השיב: "אני לא יכול לדבר באותו זמן כי קודם כל אתם קשרתם אותי והביאו אותי לפה ואני לא יודע מה עושים לי הגוף שלי מפרקים אותי ומרכיבים מחדש" (ת/18, עמוד 3 שורות 52-53).

15. ביום 30.11.2011 נחקר אדנה ברביעית. במסגרת חקירה זו הוצג לפני אדנה סרטון מצלמת האבטחה מיום 21.6.2011, המתעד את הוויכוח בינו לבין טאגס. כשנשאל מדוע סיפר שטאגס איים עליו במהלך הוויכוח בסכין, כשהסרטון מראה שלא כך אירע, השיב אדנה כי אין לו מה להגיד. בשאר החקירה סירב אדנה לשתף פעולה, השיב כי אינו יודע מה קרה ומלמל דברים לא ברורים.

חוות דעת המומחים

16. חוות הדעת הפסיכיאטרית המשמעותית הראשונה בעניינו של אדנה היא זו שניתנה ביום 28.12.2011 על-ידי

ד"ר שילד, מנהלת היחידה לפסיכיאטריה משפטית בבית החולים אברבנאל, במסגרתה נמצא בלתי-כשיר לעמוד לדין (להלן: חוות הדעת). חוות הדעת, המבוססת על תקופת הסתכלות של מספר שבועות ועל חומרי החקירה השונים, ניתנה בהתאם להחלטת בית המשפט המחוזי מיום 4.12.2011 (השופט צ' קאפח), על מנת לבחון את יכולתו של אדנה "להבחין בין טוב ובין רע ובין מותר ואסור בשעת ביצוע המיוחס לו, לכאורה", ואת כשירותו לעמוד לדין.

17. אשר לפרטיו האישיים, פרטי משפחתו וקורות חייו ציינה ד"ר שילד, כי אדנה לא היה עקבי בדיווחיו בבדיקות השונות שנערכו לו, מסר פרטים 'בצורה כאוטית', ולפיכך אין ודאות באשר לנכונותם. אשר להיסטוריה הרפואית של אדנה ציינה ד"ר שילד, כי לא ידוע על אשפוזים או טיפולים פסיכיאטריים אמבולטוריים בישראל, חרף ניסיונות חוזרים ונשנים לקבל מידע בעניין זה. נוכח הקושי האובייקטיבי לעמוד על הרקע למצבו הנפשי, ובשל 'שיתוף הפעולה הלקוי' מצדו של אדנה, נסמכה חוות הדעת "בעיקר על חומר החקירה הנרחב לצורך אבחון מצבו הנפשי בתקופה הרלוונטית לכתב האישום" (ת/28, עמוד 4). מפאת חשיבותן לענייננו, נביא את מסקנות חוות הדעת כלשונן (יצוין כי לאורך חוות הדעת מכונה אדנה בשם הבדוי עמו נכנס לישראל, טוולדה):

"עפ"י חומר החקירה:

1. להערכתנו, הנ"ל בעל קווי אישיות סכיזואידים, פרנואידים ונרקסיסטיים.
2. במהלך חצי שנה טרם האירוע, הנבדק חשב שמתנכלים לו ומאיימים עליו במקום עבודתו [...].
3. אין עדות אובייקטיבית [ההדגשה במקור - נ' ס'] לאיומים על חייו של טוולדה טרם האירוע בגינו נעצר.
4. תואר שינוי הדרגתי במצבו הנפשי של טוולדה בחצי שנה האחרונה עם החמרה בחודש האחרון שקדם לאירוע בגינו נעצר. עפ"י התיאור, להערכתנו, מעל חצי שנה טרם האירוע בגינו נעצר, טוולדה פיתח בהדרגה הפרעה דלזיונאלית מתמדת [...] כלפי הסובבים אותו במקום עבודתו. יחד עם זאת, ניכר כי הנבדק שקל אפשרויות ועשה מאמצים להתרחק מהסביבה בה חש שמתנכלים לו ומאיימים על חייו, לכאורה, התנהלות המצביעה על הפעלת שיקול דעת, בוחן מציאות ושיפוט תקינים [...].
5. עפ"י חומר החקירה החל מה-28.11.11 טוולדה השיב לשאלות לא לעניין ואמר משפטים לא הגיוניים ותמוהים, תיאור אשר מעלה חשד כי מדובר בדה-קומפנסציה פסיכוטית חריפה בעקבות גורמי דחק רבים סביב מעצרו (הסגרתו לידי משטרת ישראל, המעצר, החקירות האינטנסיביות, האישום החמור והמשפט שמתנהל נגדו), כשברקע, הפרעה דלזיונאלית מתמדת".

18. נוכח האמור אובחן אדנה כסובל מ"הפרעה פסיכוטית חריפה לא מסווגת [...] (בעקבות מעצרו הנוכחי, החקירות והמשפט המתנהל נגדו)", ומ"הפרעה דלזיונאלית מתמדת". ב'שורה התחתונה', לגבי מצבו הנפשי בעת ביצוע העבירה נקבע כדלקמן: "לאור האמור לעיל, להערכתנו, הנ"ל לוקה בהפרעה דלזיונאלית מתמדת מזה כשנה (כולל בעת ביצוע העבירה). יחד עם זאת, עפ"י התנהלותו לפני, בזמן ולאחר ביצוע העבירה ועד מעצרו הנוכחי, כפי שתואר בחומר החקירה, להערכתנו, הנ"ל היה מסוגל להבדיל בין טוב לרע ובין מותר לאסור, הבין את חומרת המעשה המיוחס לו והשלכותיה והיה מסוגל לשלוט בדחפיו התוקפניים ולהימנע מביצוע העבירה". על מצבו הנפשי בעת כתיבת חוות הדעת נכתב, כי "פורמאלית, ביחס לעבירה המיוחסת לו (אותה מכחיש), הנ"ל מסוגל להבדיל בין טוב לרע ובין מותר לאסור אולם, בשל מצבו הנפשי (מצב פסיכוטי פעיל), בשלב זה הנ"ל אינו מסוגל להבין ולעקוב אחר ההליכים

המשפטיים המתנהלים נגדו, אינו מסוגל לעזור ולהיעזר בעורך דינו". לפיכך, "בשל מצבו הנפשי כיום (מצב פסיכוטי) ומסוכנותו (עפ"י כתב האישום), הנ"ל זקוק לטיפול בתנאי אשפוז, לכן המלצתנו להורות על צו אשפוז [ההדגשה המקור - נ' ס'"]".

19. ביום 8.12.2014, לאחר חידוש ההליכים ומספר ימים לפני דיון ההוכחות הראשון, הגישה באת-כוח התביעה "בקשה דחופה לקבלת חוות דעת נוספת מטעמה של ד"ר שילד", לאחר שזו זומנה להעיד מטעם התביעה. בבקשה נכתב, כי "בפגישה שקיימה היום הח"מ עם ד"ר שילד, לקראת עדותה בית המשפט, אמרה ד"ר שילד (במענה לשאלה) שייתכן וסעיף 300א [לחוק העונשין, שעניינו ענישה מופחתת - נ' ס'] חל במקרה זה". משכך, ולנוכח העובדה שד"ר שילד לא התייחסה לשאלה זו בחוות דעתה, התבקש בית המשפט המחוזי להורות לד"ר שילד להגיש חוות דעת משלימה ביחס לאפשרות שסעיף זה חל בנדון דידן.

20. ביום 14.12.2014 הגישה ד"ר שילד חוות דעת משלימה (להלן: חוות הדעת המשלימה הראשונה). לאחר התייחסות תמציתית לעיקרי מסקנות חוות הדעת, כתבה ד"ר שילד, כי "בשל התכנים הדלזיונליים ועוצמתן (מחשבות שחיו בסכנה אינהרנטית) המלווים בפגיעה משמעותית בתפקודו במישור הזוגי והחברתי, וכן על רקע נסיבות חייו (הגיע לישראל עם זהות בדויה כפליט), ולאור ההחמרה במצבו הנפשי שהביאה להסתגרות חברתית וכתוצאה מכך היה חסר מע' תמיכה בקהילה [...] להערכתנו, בהתחשב בכל הנתונים שתוארו, בעת ביצוע העבירה, הנ"ל סבל מהפרעה נפשית חמורה".

21. ביום 14.1.2015 הגישה ד"ר שילד חוות דעת משלימה נוספת (להלן: חוות הדעת המשלימה השנייה), בעקבות בקשתה של באת-כוח התביעה לחדד את האמור בחוות הדעת המשלימה הראשונה. בחוות דעתה כתבה ד"ר שילד, כי "בעת ביצוע העבירה, הנ"ל סבל מהפרעה נפשית חמורה ויש קשר ישיר בין הפסיכופתולוגיה לעבירה (הנ"ל פיתח מחשבות דלזיונליות כלפי הקרבן). כמו כן, עקב חוסר שיתוף פעולה של הנבדק (בבדיקותיו סירב למסור גרסה), היעדר הטרואנמנזה מבני משפחה או חברים, יש קושי להערכה מלאה של מצבו הנפשי בעת ביצוע העבירה. יחד עם זאת, להערכתנו, עפ"י התנהלותו לפני, בזמן ומיד לאחר ביצוע העבירה (כפי שתואר בחומר החקירה ובכתב האישום), קרוב לודאי הנ"ל הבין את אשר עשה ואת הפסול שבמעשהו והיה מסוגל להימנע מעשיית המעשה" (ההדגשה במקור - נ' ס').

22. ביום 17.2.2015, יומיים לפני עדותה בבית המשפט, הגישה ד"ר שילד - לבקשת ההגנה, בהסכמת התביעה - חוות דעת משלימה שלישית (להלן: חוות הדעת המשלימה השלישית). במסגרת השלמה זו נתבקשה ד"ר שילד להבהיר, פעם נוספת, האם חל בעניינו של אדנה סעיף 300א לחוק העונשין. בחוות דעתה חזרה ד"ר שילד על עיקרי הדברים שכתבה בחוות הדעת הקודמות, תוך הוספת התייחסות לעמדתו של איגוד הפסיכיאטריה בישראל להפרעה הנפשית שאובחנה אצל אדנה: "הפרעה דלזיונלית מתמדת נכללת בהפרעות הנפשיות הקשות/החמורות לפי נייר העמדה של איגוד הפסיכיאטריה בישראל אולם [ההדגשה במקור - נ' ס'], עפ"י חומר החקירה, הנ"ל פיתח את ההפרעה במהלך חצי שנה טרם האירוע ולא לאורך שנים, לא אושפז בבריאות הנפש, לא קיבל טיפול פסיכיאטרי מתמשך, לא נטל תרופות ואין מידע על המלצה לנטילת תרופות פסיכיאטריות וההפרעה הדלזיונלית השפיעה באופן חלקי בלבד על תפקודו הכללי (הנבדק עבד לפרנסתו ודאג לצרכיו הבסיסיים) [...] להערכתנו, הנ"ל לקה בהפרעה דלזיונלית מתמדת (מחשבות דלזיונליות כלפי הקרבן) כולל בעת ביצוע העבירה, יחד עם זאת, עפ"י התנהלותו לפני, בזמן ומיד לאחר ביצוע העבירה, הנ"ל הבין היטב [ההדגשה הוספה - נ' ס'] את אשר הוא עשה ואת הפסול במעשיו והשלכותיו והיה מסוגל להימנע מביצוע המעשה".

23. ביום 19.2.2015 העידה ד"ר שילד בבית המשפט, והתייחסה ביתר פירוט למסקנותיה בחוות הדעת. במסגרת זו הבהירה ד"ר שילד, כי מאחר שאין בחומר החקירה ראיות אובייקטיביות לכך שטאגס איים על חייו של אדנה, היתה מוכנה להניח לטובתו כי פיתח מחשבות שווא פרנואידיות כלפי טאגס. יחד עם זאת אמרה ד"ר שילד, כי אדנה לא היה נתון במצב פסיכוטי בעת ביצוע העבירה, והתנהלותו - הן לפני ביצוע העבירה, הן בעת ביצועה, הן לאחריה - מעידה כי היה באפשרותו לשלוט בדחפיו התוקפניים, ולהימנע מביצוע הרצח. להתרשמותה של ד"ר שילד, התנהגותו של אדנה לאורך כל הדרך היתה מניפולטיבית - כך בעת הגעתו לישראל מצויד במסמכים מזוייפים; כך במסגרת עבודתו במפעל; כך במסגרת חקירותיו במשטרה; כך במסגרת בדיקותיו הפסיכיאטריות. כשעומתת ד"ר שילד במהלך החקירה הנגדית עם האבחנה הרפואית של בית החולים שער מנשה, לפיה אדנה סובל מסכיזופרניה, סירבה להתייחס לאבחנה גופה, בטענה כי לא בדקה אותו בתקופת אשפוזו, ולפיכך אין באפשרותה להביע עמדה מקצועית לכאן או לכאן. מכל מקום ציינה, כי גם בהנחה שלקה בסכיזופרניה והיה נתון במצב פסיכוטי בעת ביצוע העבירה, אין בכך כדי לשנות מן המסקנה שהיה באפשרותו להימנע מביצועה.

24. לעומת חוות דעתה של ד"ר שילד, הגישה ההגנה ביום 2.7.2012 חוות דעת נגדית מטעמו של ד"ר גיא אור (להלן: ד"ר אור). חוות הדעת מבוססת על בדיקה שערך ד"ר אור לאדנה ביום 25.1.2012 במהלך אשפוזו בבית החולים אברבנאל (כחודש לאחר שניתנה חוות הדעת מטעם ד"ר שילד); על מסמכים שונים מתיק החקירה; על חוות דעתה של ד"ר שילד; ועל כתב האישום שהוגש נגדו. לאחר שסקר בתמצית את עברו הנפשי של אדנה, את מסקנות חוות דעתה של ד"ר שילד ואת עיקרי בדיקותו, קבע ד"ר אור, בשונה מעמדתה של ד"ר שילד, כי ממצאי הבדיקות שנערכו לאדנה אינם מתיישבים עם אבחוננו כסובל מ'הפרעה פסיכוטית חריפה לא מסווגת' ומ'הפרעה דלוזיונלית מתמדת'. לגישתו, ממצאים אלו מתאימים "לקריטריונים הנדרשים לאבחנה של הפרעה סכיזופרנית (או, במילים אחרות, מחלת הסכיזופרניה)".

25. לצד זאת ציין ד"ר אור, כי "המחלוקת באשר לאבחנה הפסיכיאטרית המתאימה למצבו [של אדנה] בעת האירוע הנדון [...] אינה אמורה להשפיע על בחינת מצבו הנפשי בעת האירוע הנדון, וכך גם לא לגבי ההערכה הנוגעת לאחריות למעשיו", שכן "גם אם מדובר היה בהפרעה דלוזיונלית מתמשכת, כפי שהוערך בחוות הדעת מטעם המדינה, וגם אם מדובר היה בהפרעה סכיזופרנית, כפי שסבור אני, הרי שאין מחלוקת כי בעת האירוע הנדון (וכן בתקופה שלפניו) סבל הנבדק מהפרעה פסיכוטית, המתבטאת במחשבות שווא פרנואידיות (לפיהן המנוח מתכוון להורגו, כי אנשים אחרים מטעם המנוח מעורבים בכוונה לפגוע בו וכי מתנכלים לו במקום עבודתו) - הפרעה המוגדרת בלשון המחוקק כמחלת נפש". להערכת ד"ר אור, מעשיו של אדנה "נגזרו ישירות מתכניי השווא מהם סבל ובמיוחד מן המחשבה כי המנוח מנסה להורגו". לדבריו, "התנהגות המופעלת על ידי תכניי שווא אינה מתבטאת, בהכרח, בפעולה חסרת קונפליקט או התלבטות. למעשה, ברוב המקרים, האדם הפסיכוטי אינו חסר תובנה באשר למעשים שהוא עושה בגין תכניי השווא או ההזיות המפעילים אותו, ולרוב יש בו גם יכולת שיפוט מסוימת לגבי המותר והאסור. לכן, התנהגות קונפליקטואלית אינה נדירה. עם זאת, האדם הסובל מפסיכוזה משוכנע כי תכני מחשבות השווא (כבמקרה זה) או ההזיות, הם המציאות (על כן הוא אינו שפוי בדעתו), ובשל עוצמתם של תכנים אלו בעולמו, הוא מוצא עצמו, לרוב, חסר יכולת של ממש להימנע מלפעול על פיהם". בשורה התחתונה קבע ד"ר אור, כי "לאור המצב הפסיכוטי בו היה שרוי בעת האירוע הנדון (ובתקופה שלפניו), היה הנבדק חסר יכולת של ממש להימנע מעשיית המעשה בגינו הוא מואשם".

הראיות הנוספות

26. אמיר נסימיאן, עובד במפעל, סיפר כי בתקופה שלפני הרצח נראה אדנה 'קצת עצבני', אך הוא אינו יודע למה,

משום שלא שוחח עם אדנה על ענייניו האישיים (עמוד 15 לפרוטוקול, שורות 2-6). עובד נוסף, עמית נסימיאן, סיפר בעדותו כי בתקופה שלפני הרצח חל שינוי בהתנהגותו של אדנה; לדבריו "הוא היה יותר בלחץ, רצה לעשות יותר כדי שיסמכו עליו יותר" (עמוד 16 לפרוטוקול, שורות 4-5). בעדותו נשאל עמית על הדברים שמסר במסגרת הודעתו במשטרה, לפיהם שמע את אדנה אומר לאלי בן עמי, בנו של בעל המפעל, שהוא אינו יכול לעבוד בשעות הלילה מאחר שהוא לוקח כדורים, ויש לו 'משהו בראש לא בסדר' (ת/6ב, עמוד 6 שורות 32-33); לדבריו, אדנה "אמר שהוא לא רוצה לעבוד בלילה, והוא אמר שבליילה יש לו בעיה, הוא עשה עם תנועת יד על הראש, כאילו זה עושה לו בעיה בראש" (עמוד 17 לפרוטוקול, שורות 5-7). אילנית מוגרבי, מזכירת המפעל, סיפרה בעדותה כי "בדרך כלל הפגישות [עם אדנה - נ' ס'] היו נחמדות, הוא היה שואל מה שלומי, הוא היה נעים הליכות. בתקופה האחרונה לפני הרצח הנאשם היה יותר עצבני. שבועיים לפני היה מקרה חריג, הוא בא אליי וביקש ממני תלושי משכורת ואמרתי לו שאין בעיה וזה יקח לי זמן, כי הוא רצה שנה אחורה, זה קצת עצבן אותו, הוא הגיב בתוקפנות, הוא צעק שהוא עוזב את העבודה, אמרתי לו שהוא לא יכול לאיים עלי ושיעשה מה שהוא רוצה ויצא החוצה, מאותו יום הוא בקושי אמר לי שלום" (עמודים 19-20 לפרוטוקול, שורה 30, שורות 1-5). אלי בן עמי, בנו של בעל המפעל, מסר בהודעתו במשטרה כי לאחר הוויכוח בין אדנה לבין טאגס, יום לפני הרצח, אמר לו עמית נסימיאן כי "הבן אדם הזה [אדנה - נ' ס'] התחרפן והוא גם לא מדבר לעניין אני הנחתי לו וראיתי שהיה לו מבט של רצח בעיניים" (ת/11א, עמוד 1 שורות 7-8). כמו כן סיפר אלי, כי לאחר הוויכוח אמר לאדנה "שאם עוד פעם יהיה מקרה כזה אני אפטר את טאגס מהעבודה ואז [אדנה] גיחך ואמר לי אחרי שטאגס יהרוג אותי אתה תפטר אותו" (שם, שורות 10-11); לדברי אלי, "הוא כאילו היה לו [לאדנה - נ' ס'] אולי איזה סכיזופרניה כזאת שהוא [טאגס - נ' ס'] הולך לרצוח אותו" (ת/11ב, עמוד 13 שורות 22-23). בעדותו סיפר אלי, כי אדנה אמר לו שאינו יכול לעבוד בלילה משום שיש לו 'משהו לא בסדר בראש', אולם פירש זאת כמשהו פיזי, כאבי ראש (עמוד 26 לפרוטוקול, שורות 16-26). כמו כן העיד אלי, כי אדנה סיפר לו שפנה לקבל טיפול אצל רופא במזרח ירושלים (שם, שורות 27-28), וכי שמע מעמית נסימיאן שאדנה לוקח תרופות (עמוד 28 לפרוטוקול, שורות 3-4).

27. מ' (שמה נאסר לפרסום), עובדת במוקד הסיוע לעובדים זרים, מסרה בהודעתה במשטרה (שהוגשה בהסכמה על-ידי הצדדים) כי אדנה הגיע למוקד כשלוש פעמים בתקופה שלפני הרצח, וביקש סיוע בקשר לזכויותיו במקום עבודתו. כשנשאלה האם אדנה סיפר על בעיות במקום העבודה השיבה כי למיטב זכרונה, כחצי שנה לפני הרצח, סיפר אדנה ש"מתנכלים לו ושהמעסיק שלו מעסיק אותו בשעות לא נורמליות אבל הוא מפחד לעזוב ושלא יקבל את הפיצויים שלו" (ת/26, שורות 22-24).

28. ראיה נוספת שיש בה כדי ללמד על הלך רוחו של אדנה עובר לביצוע הרצח, היא סרטון מצלמת האבטחה המתעד את האירוע. בסרטון נראים טאגס ויונס עובדים בחדר המכונות של המפעל, כשבשלב מסוים נכנס אדנה לחדר, חוצה אותו מצד לצד ויוצא. בהמשך יוצא יונס מהחדר, וטאגס נותר לבדו, שקוע בעבודתו. או אז חוזר אדנה לחדר, נראה מתלבט, מגרד בפדחתו, פונה לפינת החדר, נוטל את הפטיש בידו, צועד לכיוונו של טאגס כשהפטיש מוצמד לגופו (במה שנראה כניסיון להסתירו), מכה את טאגס בראשו באמצעות הפטיש ועוזב את המקום במהירות.

29. כאמור, לאחר שנמצא בלתי-כשיר לעמוד לדין, אושפז אדנה בבית החולים שער מנשה למשך כשנתיים, ובדו"ח סיכום האשפוז אובחן כסובל מסכיזופרניה. כפי שיפורט להלן, הצדדים נחלקו ביניהם בשאלה מהי המשמעות שיש לייחס לאבחנה זו לגבי מצבו הנפשי של אדנה בעת ביצוע הרצח.

עיקרי הכרעת הדין וגזר הדין של בית המשפט המחוזי

30. בראשית דבריו נדרש בית המשפט המחוזי להערכת דבריו של אדנה בחקירותיו במשטרה ובבדיקותיו הפסיכיאטריות, וקבע כי משקלם נמוך. אדנה "סתר את עצמו לא אחת וניכר היה שאינו חש מחויב לאמירת אמת. שיתוף הפעולה של [אדנה] עם השוטרים (ואחר כך גם עם הגורמים המטפלים) היה חלקי וסלקטיבי ותשובותיו היו לא אחידות ולעיתים מגמתיות, במה שנראה כניסיון לספק הסברים שישרתו את האינטרס שלו" (פסקה 7 להכרעת הדין). על אופיו המניפולטיבי של אדנה ניתן ללמוד גם "מעצם העובדה שהוא לא נרתע להגיע ארצה עם מסמכים מזויפים ולהתנהל בארץ לאורך שנים בזהות בדויה, תוך שהוא ממציא לעצמו ביוגרפיה שקרית" (שם). התרשמות זו מתיישבת עם דבריה של ד"ר שילד בחוות דעתה, שלפיהם אדנה היה לא עקבי בדיווחיו בצורה שנראתה 'לא אותנטית', והפגין 'שכחה סלקטיבית' דווקא ביחס לאירוע הרצח. נוכח האמור קבע בית המשפט המחוזי, כי את דבריו של אדנה יש לבחון 'בעיניים ספקניות', וליתן להם משקל ראייתי "רק ככל שהם מתיישבים עם ראיות אחרות או עם הגיונם הברור של הדברים" (שם).

31. על רקע דברים אלו פנה בית המשפט המחוזי לבחון את השאלה, האם טענותיו של אדנה על אימים מצדו של טאגס מקורן אמנם במחשבות שווא, או שמא אלו טענות שקריות שבדה אדנה מלבו. בהקשר זה ציין בית המשפט המחוזי את העובדה שד"ר שילד לא הביעה עמדה חד-משמעית באשר לקיומן של מחשבות שווא, אלא הניחה זאת לטובתו של אדנה בהעדר ראיות אובייקטיביות לאימים, ואת העובדה שחוות הדעת הפסיכיאטריות התבססו בעיקרן על חומרי החקירה השונים. בנסיבות אלו, גרס בית המשפט המחוזי כי מחובתו להעביר תחת שבת ביקורת את הראיות השונות, ולבחון את העובדות שעמדו בבסיס חוות הדעת הפסיכיאטריות.

32. בהתייחס לוויכוח שאירע יום לפני הרצח קבע בית המשפט המחוזי, כי לא ניתן לדעת באופן חד-משמעי האם אמנם איים טאגס על אדנה בסכין, אם לאו. בשים לב לאופיו המניפולטיבי תהה בית המשפט המחוזי, "מי לידנו יתקע אפוא ש[אדנה] לא שיקר, או למצער לא הפריז בתיאור התנהגות המנוח תוך שהוא מעניק למעשיו נופך של חומרה, כדי לתרץ את מעשיו?" (פסקה 8.3 להכרעת הדין). על-פי בית המשפט המחוזי, ברי כי בניגוד למה שסיפר בחקירותיו, לא השבית אדנה את מכוונת המפעל מחמת שפחד מטאגס, אלא בשל העובדה שחמתו בערה בו; בין השבתת המכוונת לבין נטרול החשש מטאגס - אין ולא כלום. אשר לטענתו של אדנה, כי במפגש בינו לבין טאגס ויונס מספר שעות לאחר מכן איים עליו טאגס בסכין, קבע בית המשפט המחוזי כי נראה שאין אמת בטענה זו: "יותר מאשר נתקף בפחד בעקבות אותו מפגש [אדנה] בעצם התרגז ונמלא כעס" (פסקה 8.4 להכרעת הדין). על רקע האמור, ובשים לב לאופיו המניפולטיבי, תהה בית המשפט המחוזי האם אין זה מסתבר לומר כי אדנה שיקר, או למצער הפריז, ביחס לאימים שהשמיע כלפיו טאגס, במטרה לשוות להם נופך חמור ולתרץ את מעשה הרצח? ומי לידנו יתקע שאדנה לא החליט לנקום בטאגס ובשלמה, בעל המפעל, על-ידי הגשת תלונה במשטרה שתוביל למעצרו ולפיטוריו של טאגס? תימוכין לקו מחשבה זה מצא בית המשפט המחוזי בעדותה של ד"ר שילד, על כך שדברי אדנה כי טאגס איים עליו בסכין, וכי הכה אותו בחדר ההלבשה, אינם מתיישבים עם אבחנתה, לפיה הוא סובל מהפרעה דלזיונלית מתמדת.

33. על בסיס האמור קבע בית המשפט המחוזי, כי אם אמנם ניתן להסיק באופן סביר והגיוני מן הראיות, שאדנה בדה מלבו את הטענות לאימים על חייו, כולן או חלקן, ולמצער הגזים וניפח אימים אמיתיים שהשמיע לעברו טאגס, הרי שיש בכך כדי להאיר באור אחר את מהלכיו סמוך לפני הרצח ולאחריו, כמו גם את חוות הדעת הפסיכיאטריות: "בראש ובראשונה הדבר מחדד את השאלה עד כמה מוצק הבסיס להנחה שהניחה ד"ר שילד לטובת [אדנה] (ובעקבותיה גם ד"ר אור), שהוא לקה במחשבות שווא ביחס ל[טאגס] (או בכלל). שנית, גם אם נצא מההנחה ש[אדנה] לקה במחלה/הפרעה שהתבטאה במחשבות שווא, ניתן להציב את השאלה עד כמה [אדנה] היה מוצף באותן מחשבות ומונע על ידי החשש ש[טאגס] רוצה לפגוע בו" (פסקה 8.5 להכרעת הדין). אשר למהלכיו בסמוך לפני הרצח ולאחריו

נקבע, כי התנהלותו בכניסתו לחדר המכונות, כפי שתועדה במצלמת האבטחה, כמו גם הפעולות שנקט במנוסתו, מלמדות על כך שאדנה פעל מתוך מחשבה ותכנון, בקור רוח ובמחשבה צלולה. בהתייחס להערכתה של ד"ר שילד (אליה הצטרף ד"ר אור), ולעדויות השונות, כי במהלך מחצית השנה שקדמה לאירוע, ובעיקר בחודש שלפניו, חלה הדרדרות במצבו הנפשי של אדנה, קבע בית המשפט המחוזי כי "גם אם נאמר שקיימת אינדיקציה להידרדרות מסוימת במצבו הרגשי/נפשי של [אדנה] באותה תקופה, האינפורמציה השטחית שניתן להפיק מדברי העדים, אינה מאפשרת לקבוע מסמרות, לא כל שכן לומר שמדובר בהידרדרות משמעותית [...] דברי העדים אינם חד משמעיים ויכולים להתפרש לכמה מובנים. לא זו אף זו, במקביל, קיימות ראיות לכך שבמהלך כל אותה תקופה [אדנה] תפקד כרגיל במישורי חייו השונים, עבד כרגיל והתנהלותו הכללית הייתה תקינה" (פסקה 10.1 להכרעת הדין).

34. על רקע משקלם הנמוך של דברי אדנה בחקירותיו ובבדיקותיו, כמו גם הספק בדבר מצבו הנפשי עובר לביצוע הרצח וקיומן של מחשבות שווא, עמד בית המשפט המחוזי על המשמעות הראייתית הנובעת לאי-העדתו של אדנה. בנסיבות העניין, כך נקבע, "הייתה חשיבות ראייתית רבה מאוד לשמוע את עדות [אדנה] ולקבל את התייחסותו ואת זווית הראייה שלו למכלול של עובדות ונסיבות רלוונטיות שנתרו במשפט ללא מענה. הימנעותו של [אדנה] מלעשות כן עומדת לו בהחלט לרועץ" (פסקה 11.1 להכרעת הדין). בית המשפט המחוזי דחה את טענת באות-כוחו של אדנה, כי מאחר שהעובדות מוסכמות והמחלוקת היא רפואית-מקצועית, הרי שעדותו אינה מהווה נדבך הכרחי. נקבע, כי אף שביצוע הרצח אינו שנוי במחלוקת, הרי שפרטים עובדתיים רבים שבכוחם להשליך על הבנת מצבו הנפשי של אדנה - פרטים שהיה בכוחו להבהיר - נותרו חסרים. לחוסרים אלו נודעת חשיבות יתרה בענייננו, שכן לפני המומחים הוצבה משימה לא פשוטה מלכתחילה - להתחקות אחר מצבו הנפשי של אדנה חצי שנה קודם לבדיקתו, כאשר אין בנמצא תיעוד רפואי רלבנטי. כך, "בעוד המומחים, ובעקבותיהם בית המשפט, נדרשים להתמודד עם הערכות וספקולציות על בסיס מידע חלקי ולא חד משמעי, בעל העניין עצמו ומי שאמור לספק את המידע אודות קורותיו ומצבו הנפשי ולהסביר את תחושותיו ומחשבותיו, בוחר שלא להעיד במשפט ולא להתמודד עם כל אלה. בעשותו כן הוא למעשה מונע מבית המשפט את האפשרות לרדת לחקר האמת" (פסקה 11.4 להכרעת הדין). בית המשפט המחוזי דחה גם את טענת באות-כוחו של אדנה, שלפיה מצבו הנפשי הבעייתי מנע ממנו לתת עדות קוהרנטית. משנקבע כי אדנה כשיר לעמוד לדין, לא היתה הצדקה להימנע מלהעידו על בסיס התרשמותן של הסניגוריות. אדרבה, זו מטרתה של העדות - לאפשר לבית המשפט להתרשם באופן בלתי-אמצעי מן העד; לטב ולמוטב.

35. לבסוף, על בסיס קביעותיו העובדתיות, בחן בית המשפט המחוזי את השאלה האם מתקיימים בענייננו תנאיו של סייג אי-שפיות הדעת, המעוגן בסעיף 34ח לחוק העונשין. בית המשפט המחוזי ציין אמנם כי הוא מוצא את חוות דעתה של ד"ר שילד עדיפה על פניו של ד"ר אור, אולם לא הכריע באשר לאבחנה הרפואית של אדנה. זאת, מאחר שהן הפרעה דלוזיונלית מתמדת, הן סכיזופרניה, עונות על הגדרת 'מחלה' האמורה בסעיף 34ח. לצד האמור ציין בית המשפט המחוזי, כי אינו מוצא פגם בהימנעותו של ד"ר שילד מלהביע עמדה מקצועית לגבי האבחנה הרפואית שניתנה על-ידי בית החולים שער מנשה, שכן לא לשם כך זומנה להעיד. יתר על כן, "האבחנה הרפואית של בית חולים שער מנשה, כפי שמופיע בכותרת של סיכום האשפוז מיום 1.6.14, היא לאקונית ונעדרת הנמקה כשלעצמה. המסמך הנ"ל אינו ערוך כחוות דעת ואינו מתיימר לנמק ולהסביר עבור בית המשפט את האבחנה עצמה באופן שמקנה לבית המשפט כלים להעריך אותה לגופה. ככל שהגנה סברה שיש חשיבות לענייננו לאבחנה מאוחרת זו [...], היה צורך לבסס את הדברים בפנינו בחוות דעת/עדות של שער מנשה" (פסקה 13.1 להכרעת הדין).

36. השאלה שבה התמקד אפוא בית המשפט המחוזי, היא עד כמה פגעה 'מחלתו' של אדנה, הלכה למעשה, ביכולתו להימנע מביצוע הרצח. בית המשפט המחוזי בחן את התנהלותו של אדנה לפני הרצח, סמוך לביצועו ולאחריו,

ועמד על כך שהיתה מאורגנת ומסודרת. מעשיו של אדנה - גם בהנחה שסבל ממחשבות שווא פרנואידיות - היו מעשים הגיוניים וסבירים בנסיבות העניין. כך לפני הרצח - כשהתייעץ עם נפתלי לוי כיצד נכון לפעול ופנה לקבלת סיוע מהמשטרה; כך בסמוך לביצועו - כשהגיע למפעל מיוזמתו (אף שיכול היה להימנע מכך) באופן שאינו מתיישב עם חששו מטאגס, נכנס לחדר המכונות (שוב, אף שיכול היה להימנע מכך) שם עבד באותה עת טאגס והמתין לשעת כושר על מנת לבצע את זממו; כך לאחר הרצח, כשברח מן המפעל, השליך את הפטיש בערימת פסולת סמוכה ומילט את עצמו מאימת הדין. השינוי המשמעותי במצבו הנפשי של אדנה התרחש רק עובר לחקירתו השלישית, ביום 28.11.2011, שאז הפסיק לדבר לעניין והתנהג כמי שאינו מחובר למציאות. עובדה זו מתיישבת עם הערכתה של ד"ר שילד, כי ההחמרה במצבו הנפשי של אדנה חלה בעקבות מעצרו. התנהלותו המאורגנת ומעשיו הסדורים של אדנה, כך נקבע, מקימים חזקה עובדתית לכך שהיה בכוחו לשלוט במעשיו, ועליו הנטל לשכנע אחרת. בהעדר ראיה או תימוכין לכך שאדנה היה נתון במצב פסיכוטי פעיל בעת ביצוע העבירה (לרבות תיעוד רפואי קודם שאותו לא סיפקה ההגנה, אף שהיה בידה לכאורה לעשות כן); בשים לב לחוסר שיתוף הפעולה של אדנה עם חוקריו ועם הגורמים הרפואיים; ומשנמנע אדנה מלהעיד בבית המשפט, אזי המסקנה המתבקשת היא כי לא עלה בידו לעורר ספק סביר בדבר האפשרות שבשל מצבו הנפשי נפגעה באופן ממשי יכולתו להימנע מביצוע המעשה.

37. בשולי הכרעתו התייחס בית המשפט המחוזי לטענת ההגנה, כי התעורר בענייננו ספק סביר בקיומו של הסייג, ולו בשל האמור בחוות הדעת המשלימה השנייה של ד"ר שילד, שלפיה "קרב לוודאי הנ"ל הבין את אשר עשה ואת הפסול שבמעשהו והיה מסוגל להימנע מעשיית המעשה" (ההדגשה במקור - נ' ס'). בית המשפט המחוזי קיבל את ההסבר שניתן על-ידי ד"ר שילד בעדותה, כי מדובר בדרך התנסחות שאין בה כדי לשנות ממהות חוות דעתה: "בנסיבות אלה, כאשר דעתה של העדה הובהרה על ידה בצורה חד משמעית ולא ניתן לטעות לגבי עמדתה, אין מקום להיתפס לדרך ההתנסחות הנ"ל ולנסות לייחס לה משמעות משפטית/ראייתית שלא קיימת בה" (פסקה 13.4 להכרעת הדין).

38. נוכח האמור דחה בית המשפט המחוזי את טענתו של אדנה לקיומו של סייג אי-שפיות הדעת, והרשיעו בעבירת רצח בכוונה תחילה, בהתאם לסעיף 300(א)(2) לחוק העונשין.

39. עובר למתן גזר הדין, ביקשו באות-כוחו של אדנה להחיל את סעיף 300א(א) לחוק העונשין, המאפשר להטיל ענישה מופחתת במצב שבו "בשל הפרעה נפשית חמורה [...] הוגבלה יכולתו של הנאשם במידה ניכרת, אך לא עד כדי חוסר יכולת של ממש כאמור בסעיף 34 ח - להימנע מעשיית המעשה". נטען, כי הפרעה הנפשית החמורה ממנה סבל אדנה בעת ביצוע הרצח, אשר בגינה אושפז לתקופה ממושכת, הגבילה במידה ניכרת את יכולתו להימנע מביצועו. בית המשפט המחוזי דחה את הבקשה, וקבע כי ההגנה לא הרימה את הנטל לשכנע שהתקיימו התנאים המצדיקים הטלת ענישה מופחתת. כפי שנקבע בהכרעת הדין, גם בהנחה שאדנה סבל בעת ביצוע העבירה מהפרעה נפשית חמורה, הרי שלא הוכח קשר סיבתי בינה לבין ביצוע העבירה, ולא הוכח כי נפגעה בצורה ניכרת יכולתו להימנע מביצוע העבירה. ענישה מופחתת מכוח סעיף 300א שמורה לאותם מצבים גבוליים שבהם עמד הנאשם על ספו של סייג אי-שפיות הדעת. אין זה מצב הדברים בענייניו של אדנה; אדרבה - "מצבו רחוק מאוד מזה" (עמוד 7 להחלטה). לפיכך גזר בית המשפט המחוזי את דינו של אדנה למאסר עולם, וכמו כן חייב אותו בתשלום פיצויים לאמו של טאגס בסך של 20,000 ₪.

מכאן הערעור שלפנינו.

עיקרי טענותיו של אדנה

40. לטענת באות-כוחו של אדנה, שלוש שגיאות מרכזיות נפלו בהכרעת הדין של בית המשפט המחוזי: ראשית, שגה בית המשפט המחוזי בכך שחרג מהסכמות הצדדים והרחיב את יריעת המחלוקת, תוך פגיעה בזכותו של אדנה להליך הוגן. כך, בניגוד לחוות הדעת הפסיכיאטריות, שהעריכו כי בחצי השנה שקדמה לרצח חלה הדרדרות במצבו הנפשי של אדנה, אשר באה לידי ביטוי בקיומן של מחשבות שווא, קבע בית המשפט המחוזי כי אבחנה זו איננה נקודת המוצא לדיון. תחת זאת קבע בית המשפט המחוזי, פעם אחר פעם, כי מהנתונים שהובאו לפניו עולה שמצבו הנפשי של אדנה לא הדרדר, וכי לא סבל ממחשבות שווא. לטענת באות-כוחו של אדנה, שאלת מצבו הנפשי של אדם היא שאלה שבמומחיות, עניין הוא לרופאים הפסיכיאטריים לענות בו, ואף כי ההכרעה הסופית בעניין זה נתונה לבית המשפט, אין הוא בן חורין להתעלם מחוות דעתם ולשים עצמו במקומם. הדברים נכונים ביתר שאת בעניינינו, שכן בין הצדדים לא היתה מחלוקת כי טאגס לא איים על אדנה בסכין, וכי כל טענותיו בעניין זה מקורן במחשבות שווא. רק בהכרעת הדין העלה בית המשפט המחוזי לראשונה את האפשרות שיתכן כי טאגס אכן איים על אדנה, אף שהצדדים לא טענו זאת, ולא היתה לפניו ראיה לדבר. לטענת באות-כוחו של אדנה, "בבוא בית המשפט להכריע באשמתו של אדם אין הוא בוחר את הנרטיב המועדף עליו, שכן ככל שקיים תרחיש אחר, שנתמך בראיות שהובאו בפניו, ונמצא לו ביטוי בעדויות השונות, והוא מקל עם הנאשם, עליו לבחור בו כמצוות המחוקק בסעיף 34כא לחוק העונשין" (סעיף 31 לעיקרי הטיעון מטעם אדנה).

41. חריגה נוספת מהסכמות הצדדים נוגעת לתיעוד הרפואי מתקופת אשפוזו של אדנה בבית החולים שער מנשה. לטענת באות-כוחו של אדנה, משהצהירו הצדדים לפני בית המשפט המחוזי כי הם מבקשים לקבל תיעוד זה כראיה לאמיתות תוכנו, לא היה רשאי בית המשפט לקבוע בהכרעת הדין שהוא אינו יכול להעזר בתיעוד זה מאחר שאינו ערוך כחוות דעת מומחה. קביעתו של בית המשפט המחוזי, כי היה על ההגנה לבקש מבית החולים לערוך את החומר כחוות דעת מומחה על מנת שבית המשפט יוכל להתייחס אליו אינה נכונה - הן בשל העובדה שבית החולים, הפועל תחת הפסיכיאטר המחוזי, מספק חוות דעת מומחה רק לבקשת בית המשפט, הן לנוכח הגשת התיעוד בהסכמה, תוך שבאת-כוח התביעה מצהירה כי אינה מבקשת לחקור את עורכי הטיעון. אם סבר בית המשפט המחוזי, בניגוד להסכמת הצדדים, כי יש מקום לקבל חוות דעת מומחה לגבי אבחנה זו, היה עליו להורות כן, ולמצער להתריע על כך כדי לאפשר להגנה לטעון בעניין.

42. שנית, שגה בית המשפט המחוזי בכך שהטיל על אדנה, הלכה למעשה, נטל הוכחה כבד בהרבה מזה הנדרש בחוק. בהתאם לסעיף 34כב(ב) לחוק העונשין, די להעלות ספק סביר בדבר קיומו של סייג לאחריות פלילית. אף על-פי-כן קבע בית המשפט המחוזי, כי על אדנה 'לשכנע', להמציא 'ראיות' לשם 'הוכחת' טענותיו וכיצא באלו דרישות, שאינן מתיישבות עם הנטל הקבוע בחוק. לטענת באות-כוחו של אדנה, חומר הראיות שהובא לפני בית המשפט המחוזי, גם מבלעדי חוות דעתו של ד"ר אור, מעורר הרבה יותר מאשר ספק סביר כי התקיים בעניינינו סייג אי-שפיות הדעת, ספק שלא הוסר על-ידי המשיבה.

43. ביטוי נוסף לנטל ההוכחה המכביד שהוטל על כתפיו של אדנה נמצא, כך נטען, במשמעות הראייתית שניתנה להחלטה שלא להעידו. לטענת באות-כוחו של אדנה, בניסיונות העניין, כשהמחלוקת בין הצדדים היתה מצומצמת לשאלת מצבו הנפשי של אדנה ויכולתו להימנע מביצוע העבירה - שאלה שלצורך הכרעתה הובאו חוות דעת מומחים - ובהתחשב בעובדה שהמשפט התנהל כשלוש שנים לאחר הרצח, לא היה מקום לזקוף את אי-העדתו של אדנה לחובתו. כך במיוחד בשים לב לעובדה שההגנה ביקשה פעם ופעמיים לקבל חוות דעת עדכנית על אודות השינוי במצבו הנפשי של אדנה, בקשות שנדחו על-ידי בית המשפט המחוזי.

44. שלישית - וזו הטענה העומדת במוקד הערעור - שגה בית המשפט המחוזי בניתוח מצבו הנפשי של אדנה בעת ביצוע הרצח, ובקביעתו כי לא הוכח שבשל מצבו הנפשי נפגעה יכולתו להימנע מביצוע העבירה. לטענת באות-כוחו של אדנה, חוות הדעת הפסיכיאטריות, כמו גם העדויות שהובאו לפני בית המשפט, תומכות כולן במסקנה שבעת ביצוע הרצח סבל אדנה מסכיזופרניה, ומשכך היה חסר יכולת של ממש להימנע מביצועו.

45. בהכרעתו קבע בית המשפט המחוזי, כי גם בהנחה שאדנה היה נתון תחת מחשבות שווא, כפי הערכת המומחים, הוא לא היה נתון בהתקף פסיכוטי, וממילא לא נפגעה יכולתו להימנע מביצוע הרצח. לטענת באות-כוחו של אדנה, בכך נתפס בית המשפט המחוזי לכלל טעות, שכן מושכלות יסוד בפסיכיאטריה הן שאדם הסובל ממחשבות שווא נתון בהתקף פסיכוטי. אשר לשאלת סיווגו של החולי ממנו סבל אדנה נטען, כי גם אם לסיווג המדויק אין השפעה מכרעת, יש בו כדי להשליך על בחינת ההשפעה של מחשבות השווא על יכולתו של אדנה להימנע מביצוע הרצח. הפרעה דלזיונלית מתמדת, כפי שאבחנה ד"ר שילד, נחשבת להפרעה קלה מסכיזופרניה. בהתאם לכך, בחינת מעשיו של אדנה עובר לביצוע העבירה ובעת ביצועה על רקע אבחנתו כלוקה בסכיזופרניה, מובילה למסקנה שונה מאשר בחינה המבוססת על אבחנתו כסובל מהפרעה דלזיונלית מתמדת, שכן עוצמת ההפרעה הנפשית משפיעה מטבע הדברים גם על אופיין ועוצמתן של מחשבות השווא. לטענת באות-כוחו של אדנה, יש לדחות את ההסבר שהציעה ד"ר שילד, שלפיו ההחמרה במצבו של אדנה נגרמה כתוצאה ממעצרו - הסבר שאינו מתיישב עם העדויות על אודות מצבו הנפשי של אדנה עובר לביצוע הרצח - ולאמץ את עמדתו של ד"ר אור, כי האפשרות שאדנה לוקה בסכיזופרניה היא האפשרות הסבירה יותר.

46. בנדון דידן, נסיבות המקרה מלמדות בבירור כי אדנה סבל ממחלת נפש שהתבטאה בקיומן של מחשבות שווא בעוצמה גבוהה, שבגינן חסר יכולת של ממש להימנע מביצוע הרצח: ראשית, מעשה הרצח תואם את מחשבות השווא הממוקדות של אדנה ביחס לטאגס; שנית, השתלשלות האירועים ביממה שלפני הרצח - הוויכוח בין אדנה לבין טאגס, סגירת מכוונת המפעל, החיפוש אחר טאגס יחד עם השוטר חסון, והלינה בתחנת המשטרה לשם הגשת תלונה - כל אלו "מבססים קשר אמיץ במיוחד, קשר מידי, קשר סיבתי חזק בין מחשבות השווא לבין המעשה" (סעיף 252 לנימוקי הערעור). העובדה שתפקודו של אדנה בתקופה שלפני ביצוע הרצח ולאחריו נותר תקין ומאורגן, אינה סותרת את האפשרות שביצע את המעשה מחמת מצבו הנפשי, כפי שנקבע לא אחת בפסיקה. כמפורט בחוות דעתו של ד"ר אור, גם אם התנהגותו של אדנה בתחומים שאינם קשורים למחלת הנפש ולמחשבות השווא נותרה תקינה, אין בכך כדי להעלות או להוריד לעניין הקביעה כי לא היה ביכולתו להימנע מביצוע הרצח.

47. לחלופין, ככל שלא תתקבל הטענה להתקיימותו של סייג אי-שפיות הדעת, טוענות באות-כוחו של אדנה כי יש מקום להשית עליו ענישה מופחתת, בהתאם להוראת סעיף 300א(א) לחוק העונשין. לטענתו, ההדרדרות במצבו הנפשי של אדנה במהלך תקופת מחלתו, כפי שעולה מחוות דעתה של ד"ר שילד, הגבילה במידה ניכרת את יכולתו להימנע מביצוע הרצח. כמו כן טוענות באות-כוחו של אדנה, כי שגה בית המשפט המחוזי בחיובו את אדנה בתשלום פיצויים לטובת אמו של טאגס. התביעה לא הביאה ולו ראשית ראייה לכך שהאם בחיים ולמקום המצאה; ממילא לא היה באפשרותו של בית המשפט לאמוד את הנזק שנגרם לה לכאורה עקב מותו של טאגס, ויש לבטל אפוא את החיוב בתשלום הפיצויים.

עיקרי טענות המשיבה

48. לטענת באת-כוח המשיבה, הכרעת הדין וגזר הדין של בית המשפט המחוזי מבוססים היטב, ואין הצדקה להתערב בהם. בחינת פעולותיו של אדנה עובר לביצוע הרצח ולאחריו, מלמדת על רמת תפקוד גבוהה והתנהלות

מאורגנת, שאינן מתיישבות עם טענתו כי לא היה בכוחו להימנע מביצוע המעשה. אמנם כן, כפי שנפסק לא אחת, התנהגות סדורה והגיונית אינה שוללת בהכרח קיומה של פסיכოזה, אולם יש בה כדי להקים סברה לחובת הנאשם, ועליו להביא ראיות לסתור – ראיות שלא הובאו בנדון דידן. לטענת באת-כוח המשיבה, הראיות שמהן מבקשת ההגנה להיבנות, אינן מקימות ספק סביר בדבר קיומו של סייג אי-שפיות הדעת. בהקשר זה הדגישה באת-כוח המשיבה, כי על הספק להיות סביר, ולא ערטילאי, וביקשה לדחות את הטענה כי נטל ההוכחה שהוטל על ההגנה היה כבד יותר מזה הקבוע בחוק.

49. לשיטת באת-כוח המשיבה, חוות דעתו של ד"ר אור לוקה בשניים: ראשית, היא מבוססת על ההנחה המשפטית השגויה שלפיה די בקיומן של מחשבות שווא על מנת להקים את הסייג, הנחה שאינה עולה בקנה אחד עם לשון החוק והפסיקה; שנית, היא מתעלמת מראיות ונתונים משמעותיים. כך, למשל, התעלם ד"ר אור מראיות המלמדות על אופיו המניפולטיבי של אדנה. כשנשאל על כך השיב ד"ר אור, כי תכונות אופי אינן רלבנטיות כשמדובר באדם הנתון במצב פסיכוטי; דא עקא, ששאלת עצם קיומו של מצב פסיכוטי היא השנויה במחלוקת בענייננו, ומצריכה הוכחה. כמו כן, ד"ר אור העיד כי לא צפה בחקירותיו של אדנה ובסרטון מצלמת האבטחה המתעד את הרצח, עובר לכתיבת חוות הדעת. ממילא לא נתן ד"ר אור את דעתו על השינוי שחל במצבו הנפשי של אדנה עובר לחקירתו השלישית (המתיישב עם האמור בחוות דעתה של ד"ר שילד), כמו גם להיסוס ולהתלבטות שגילה אדנה בהיותו בחדר המכונות, סמוך לפני ביצוע הרצח. כפי שקבע בית המשפט המחוזי, ישנו קושי לא מבוטל בכך שמסקנתו של ד"ר אור גובשה תוך התעלמות מנתונים משמעותיים ביותר, הרלבנטיים להבנת מצבו הנפשי של אדנה בעת ביצוע הרצח. בהקשר זה ציינה באת-כוח המשיבה את העובדה, שחוות דעתו של ד"ר אור מבוססת על מפגש בודד עם אדנה, שבמסגרתו שיתף פעולה באופן חלקי בלבד, בשונה מחוות דעתה של ד"ר שילד, המבוססת על תקופת הסתכלות מעמיקה וממושכת.

50. אשר לתיעוד הרפואי מבית החולים שער מנשה טוענת באת-כוח המשיבה, כי בנסיבות העניין אין בו כדי לעורר ספק סביר בדבר קיומו של הסייג. כפי שהבהירה ד"ר שילד בעדותה, גם אם נצא מנקודת הנחה שאבחון של אדנה כחולה בסכיזופרניה נכון ביחס לזמן שבו ניתן, אין בכך כדי לשנות מהערכתה כי מדובר בהתפתחות מאוחרת, וכי בעת ביצוע העבירה סבל אדנה מהפרעה דלוזיונלית מתמדת. יתרה מזאת, כפי שהוסיפה והבהירה ד"ר שילד בעדותה, "גם אם נלך על המצב החמור, שהוא חולה סכיזופרניה מגיל 16, עם אישפוזים רבים, הדבר היחידי שהייתי יכולה להגיד, שבעת ביצוע העבירה הוא היה ברמיסיה חלקית או מלאה, וזהו. לא מעבר. כי כל ההתנהלות שלו מראה שבוחן המציאות שלו היה תקין לאורך כל הדרך" (עמוד 88 לפרוטוקול). זאת ועוד, כפי שציין בית המשפט המחוזי, האבחנה הרפואית של אדנה כלוקה בסכיזופרניה נעדרת הנמקה, ומשכך אין לבית המשפט כלים להעריך אותה; מדובר בהערכה מאוחרת למועד ביצוע העבירה, ואין בה כדי ללמד על מצבו הנפשי של אדנה במועד ביצועה. לכל היותר היה באבחנה זו כדי להשפיע על סיווגה של המחלה, אולם גם בכך לא די כדי לעורר ספק סביר.

51. בהתייחס לראיות על אודות מצבו הנפשי של אדנה בתקופה שלפני הרצח, נטען כי לא הובאה ראייה ממשית לשינוי דרמטי במצבו, ולא הובאו אסמכתאות על קבלת טיפול נפשי כלשהו. כפי שקבע בית המשפט המחוזי, בנסיבות העניין, שאדנה היה כשיר לעמוד לדין, והדבר משרת את הגנתו, אין זה סביר שלא היה בידו להבהיר את התמונה, ולומר האם קיבל בעבר טיפול נפשי, ואם כן – היכן טופל, מתי וכיצד.

52. אשר לטענה כי בית המשפט המחוזי הרחיב באופן שגוי את יריעת המחלוקת טוענת באת-כוח המשיבה, כי בית המשפט הוא המוסמך להכריע בשאלת מצבו הנפשי של הנאשם, על בסיס ניתוח העובדות, הראיות וחוות הדעת הרפואיות. בנדון דידן נחלקו המומחים בשאלת עוצמתן של מחשבות השווא שמהן סבל אדנה, ומידת השפעתן על יכולתו

להימנע מביצוע הרצח. לפיכך היה זה הכרחי כי בית המשפט ידרש לניתוח האירועים ולאופן תפקודו של אדנה, על מנת שיוכל להכריע במחלוקת זו. הדברים נכונים ביתר שאת בענייננו, שהבדיקות הפסיכיאטריות נערכו רק כחמישה חודשים לאחר הרצח, כאשר גם בהן סירב אדנה לשתף פעולה עם המומחים.

53. אשר לטענה כי לא היה מקום לזקוף לחובתו של אדנה את ההחלטה שלא להעידו, סומכת המשיבה את ידיה על ההסבר המפורט שנתן בית המשפט המחוזי על החשיבות הרבה שהיתה לעדותו של אדנה בנסיבות העניין. "המערער יכול היה לשפוך אור בצורה הטובה ביותר על מצבו בתקופה הרלוונטית והימנעותו מלהעיד מקשה באופן ברור על חקר האמת" (סעיף 115 לעיקרי הטיעון מטעם המשיבה). לפיכך, בצדק נתן בית המשפט המחוזי משקל ראייתי להחלטת ההגנה שלא להעידו.

54. אשר לגזר הדין טוענת באת-כוח המשיבה, כי אף שתנאיו של סעיף 300א(א) לחוק העונשין פחות מחמירים מאשר התנאים לקיומו של סייג אי-שפיות הדעת, הרי שנטל ההוכחה על הטוען לתחולתו כבד יותר; לא די בספק סביר, יש להוכיח כי התקיימו תנאי הסעיף במאזן הסתברויות. על-פי הפסיקה, הטלת ענישה מופחתת נועדה לאותם מצבים גבוליים, חריגים ונדירים, בהם עומד הנאשם על ספו של סייג אי-שפיות הדעת, ותחושת הצדק מחייבת שלא לגזור עליו מאסר עולם. ההגנה לא הצליחה להוכיח, לבטח לא ברמה של מאזן הסתברויות, כי בעקבות הפרעתו הנפשית הוגבלה באופן ניכר יכולתו של אדנה להימנע מביצוע הרצח. בצדק קבע אפוא בית המשפט המחוזי, כי אדנה 'רחוק מאד' מעמידה בתנאי סעיף 300א(א). בהתייחס לערעור על החיוב בתשלום פיצויים, מפנה באת-כוח המשיבה אל החלטת בית המשפט (במסגרת חס"מ 11-06-40558) להתיר למכון לרפואה משפטית לנתח את גופתו של טאגס - החלטה שהתקבלה על בסיס הסכמת אמו, שהועברה לבית המשפט באמצעות תצהיר של שגריר אריתריאה בישראל, ששוחח עמה טלפונית. משכך, אף שהתביעה לא הצליחה ליצור קשר עם האם בשלב הטיעונים לעונש, הרי שעובדת קיומה הוכחה ברמה מספקת על מנת לשלם לה פיצוי. אשר לגובה הפיצוי נטען, כי אם שבנה נרצח, נזקה ברור, אינהרנטי, וראוי לפיצוי במסגרת ההליך הפלילי. יתרה מזאת, בית המשפט המחוזי התחשב בכך שלא נוצר קשר ישיר עם אמו של טאגס, ובכך שלא הובאו ראיות ספציפיות למידת הנזק, ולפיכך חייב בתשלום פיצויים על הצד הנמוך. בנסיבות אלו, ההחלטה בדבר תשלום הפיצויים מבוססת ומוצדקת, ואין עילה להתערב בה.

55. ביום 13.11.2017 קיימו דיון במעמד הצדדים, ובסופו החלטנו כדלקמן: "לאחר שמיעת טיעוניהן של באות כוח הצדדים ולאחר שקיימנו התייעצות, המלצנו לצדדים להסמיכנו להפחית בעונשו של המערער, מכוח סמכותו של בית משפט על פי סעיף 300א(א) לחוק העונשין, התשל"ז-1977, זאת בגין נסיבותיו המיוחדות של המקרה דנן. באת כוח המשיבה תודיע לבית המשפט, ולבאות כוח המערער, בתוך שבעה ימים ממועד החלטה זו אם המלצתנו מקובלת על המשיבה. ככל שהתשובה תהיה חיובית תודעה באות כוח המערער, בתוך שבעה ימים מיום שהודעת המשיבה הגיעה אליהן, אם המערער מקבל את המלצתנו". ביום 16.11.2017 הגישה באת-כוח המשיבה הודעה, לפיה המשיבה שקלה בשנית את עמדתה, אולם הגיעה לכלל מסקנה כי "בנסיבות המקרה לא מתקיימים התנאים לתחולת סעיף 300א(א)". באין הסכמה, נדרשת הכרעה.

דיון והכרעה

56. "הפסיכיאטריה, כמו הרפואה בכלל, אינה מדע 'מדויק', אינה מתמטיקה ואינה באה בגדר פלט מחשב. נבכי נפש האדם בחלקם הניכר עודם תורת הנסתר" (ע"פ 549/06 פלוני נ' מדינת ישראל, פסקה ב לחוות דעתו של השופט

(כתארו אז) א' רובינשטיין (15.5.2006)). מלאכתו של בית המשפט בבואו לחקור כליות ולב, דעת ונפש, הריהי קשה, מורכבת ובמידה מה - ניתנה אמת להאמר - אף יומרנית. דא עקא, במערכת המשפט האזרחית האנושית בגדרה אנו פועלים, שומה על בית המשפט לחרוץ את דינו של הנאשם - לשבט או לחסד - יהא היקפן וטיבן של הראיות שלפניו אשר יהא (ראו דבכי בע"פ 4784/13 סומך נ' מדינת ישראל, פסקה 194 (18.2.2016)). כך נעשה אף אנו; ומתוך שהארכנו בתיאור הרקע העובדתי, התשתית הראייתית, עיקרי הכרעת הדין וגזר הדין, וטענות הצדדים לפנינו - נוכל לקצר עתה, בבואנו לדון ולהכריע.

57. ראשית חכמה, נזכור ונזכיר: הטוען לקיומו של סייג לאחריות פלילית, עליו הנטל להוכיחו. משהודה אדנה בביצוע הרצח, עליו הנטל לעורר ספק סביר שמא קיים סייג לאחריות פלילית; בענייננו - סייג אי-שפיות הדעת, המעוגן בהוראת סעיף 34ח לחוק העונשין. כידוע, על מנת לחסות בצלו של סייג זה, על הנאשם לעורר ספק סביר ביחס לשלושה תנאים מצטברים: הראשון, מחלה נפשית או ליקוי בכושר השכלי; השני, חוסר יכולת של ממש להבין את הפסול שבמעשה או להימנע ממנו; השלישי, קשר סיבתי בין המחלה לבין חוסר היכולת כאמור. נקדים ונעיר: הצדדים חלוקים בשאלת סיווגה של הפרעה הנפשית ממנה סבל אדנה - האם סכיזופרניה (כדברי ד"ר אור), או שמא הפרעה דלוזיונלית מתמדת (כדברי ד"ר שילד). בדומה לבית המשפט המחוזי, אינני רואה צורך להכריע בשאלה זו, "בהינתן שגם הפרעה דלוזיונלית מתמדת, הגם שהיא קלה מסכיזופרניה, היא עדיין הפרעה נפשית חמורה שיכולה לענות על ההגדרה/דרישה של סעיף 34ח לחוק" (פסקה 13.1 להכרעת הדין). "הדעה המקובלת כיום שמה את הדגש על עוצמת התסמינים של המצב הנפשי והשפעתם על גיבוש המחשבה הפלילית של העושה" (ע"פ 6570/16 סופיצייב נ' מדינת ישראל, פסקה 10 (18.12.2016)); (להלן: עניין סופיצייב)). עלינו להתמקד אפוא בבחינת תסמיניה של הפרעה הנפשית ממנה סבל אדנה, ובאיזו מידה השפיעה הלכה למעשה על יכולתו להימנע מביצוע הרצח.

58. על-פי הערכתה של ד"ר שילד, סבל אדנה בשעת ביצוע העבירה מהפרעה נפשית חמורה. הפרעה זו, כך לפי ד"ר שילד, התפתחה והחמירה בששת החודשים שקדמו לאירוע, והתבטאה בקיומן של מחשבות שווא פרנואידיות שפיתח אדנה, ולפיהן טאגס מבקש להורגו. אף על-פי כן סברה ד"ר שילד, כי בחינת התנהלותו המאורגנת והמחושבת של אדנה עובר לביצוע הרצח ולאחריו, תומכת במסקנה כי היה בכוחו לשלוט בדחפיו התוקפניים ולהימנע מביצוע הרצח. בית המשפט המחוזי אימץ את עמדתה של ד"ר שילד, ואף הטיל ספק בדבר עצם האפשרות שאדנה סבל ממחשבות שווא, לנוכח העובדה שד"ר שילד "לא ביטאה עמדה חד משמעית בנושא" (פסקה 8.1 להכרעת הדין). לשיטתו, אפשר שאיומים אלו אכן התרחשו במציאות ו'נופחו' על-ידי אדנה, ולחלופין אפשר שאדנה בדה אותם מלבו על מנת להצדיק את מעשיו. אין לכחד, בנסיבות העניין תרחישים אלו אינם בלתי-מתקבלים על הדעת; ניתן להסיקם לכאורה "באופן סביר והגיוני מן הראיות" (פסקה 8.5 להכרעת הדין). כך במיוחד לנוכח דבריו החסרים והסותרים של אדנה בחקירותיו במשטרה ובבדיקותיו הפסיכיאטריות באשר להשתלשלות האירועים; אדנה לא עורר אמון בחוקריו וברופאיו, ובדין בחן בית המשפט המחוזי את דבריו 'בעיניים ספקניות'.

59. אולם ישנו תרחיש נוסף. על-פי תרחיש זה - אשר ניתן להסיקו באופן סביר והגיוני מן הראיות - אדנה פיתח מחשבות שווא שגרמו לו להאמין, באמת ובתמים, כי טאגס מבקש לפגוע בו, ומחמתן עשה את אשר עשה. תרחיש זה מעוגן, בראש ובראשונה, בחוות דעתה של ד"ר שילד - כזכור, המומחית מטעם בית המשפט, אשר העידה מטעם התביעה - שהעריכה כאמור כי בעת ביצוע הרצח סבל אדנה מהפרעה נפשית חמורה, וכי "יש קשר ישיר בין הפסיכופתולוגיה לעבירה (הנ"ל פיתח מחשבות דלוזיונליות כלפי הקרבן)" (מתוך חוות הדעת המשלימה השניה). אמנם, בעדותה הבהירה ד"ר שילד כי הניחה את קיומן של מחשבות השווא לטובתו של אדנה, אולם אין בהבהרה זו כדי לגרוע מסבירותו של התרחיש בנסיבות העניין. סוף סוף, אין שום ראייה לכך שטאגס איים לפגוע באדנה. אדרבה, כשנשאל יונס

- אשר היה עד לוויכוח שהתרחש בין אדנה לבין טאגס יום לפני הרצח, כמו גם למפגש האקראי ביניהם מספר שעות לאחר מכן - האם ראה או שמע את טאגס מאיים על אדנה, השיב בשלילה (ת/18, עמודים 1-2, שורות 9-21; עמוד 3, שורות 41-49). לא בכדי יצאה גם המשיבה מנקודת הנחה שטאגס לא איים על אדנה (ראו דבריה של באת-כוח התביעה בסיכומיה, עמוד 142 לפרוטוקול, שורות 17-18).

60. זאת ועוד. למקרא עדויות העובדים במפעל, מצטיירת תמונה מטרידה באשר למצבו הנפשי של אדנה סמוך לביצוע הרצח. בולטים במיוחד בהקשר זה דבריו של אלי, בנו של בעל המפעל, שסיפר בהודעתו במשטרה על הוויכוח בין אדנה לבין טאגס יום לפני הרצח. כמובא לעיל, לאחר הוויכוח אמר אלי לאדנה כי אם יארע אירוע דומה בשנית הוא יפטר את טאגס, אולם אדנה מצדו גיחך והשיב - "אחרי שטאגס יהרוג אותי אתה תפטר אותו". לדבריו של אלי, "הוא כאילו היה לו [לאדנה - נ' ס'] אולי איזה סכיזופרניה כזאת שהוא [טאגס - נ' ס'] הולך לרצוח אותו" (ת/11ב, עמוד 13 שורות 22-23). ודוק היטב: הודעותיהם של עובדי המפעל במשטרה לא נמסרו לשם בחינת מצבו הנפשי של אדנה, כי אם במטרה לאסוף ראיות על אודות האירוע ולהתחקות אחר עקבותיו. התרשמותו הראשונית והאותנטית של אלי בדבר מצבו הנפשי של אדנה, הגם שאינה מקצועית, נמסרה על-ידו מיוזמתו, שעות ספורות בלבד לאחר הרצח, כחמישה חודשים לפני שטענת אי-השפיות באה לעולם. אכן, קשה להעריך על בסיס העדויות עד כמה חמורה ומשמעותית היתה ההדרדרות במצבו הנפשי של אדנה. כפי שציין בית המשפט המחוזי, "דברי העדים אינם חד משמעיים ויכולים להתפרש לכמה מובנים" (פסקה 10.1 להכרעת הדין). הספק בעניין זה צריך שיפעל לזכותו של אדנה, לא לחובתו.

61. יתר על כן, בחינת השתלשלות העניינים ביממה שלפני הרצח - הוויכוח בין אדנה לבין טאגס, שבעקבותיו נקט אדנה צעד חריג ביותר וסגר את מכונת המפעל; הדברים שסיפר ללוי "בהיסטריה" שעות אחדות לאחר מכן, לפיהם "נמאס בעבודה כי אריתראים מאיימים עליו באמצעות סכין" (ת/29, עמוד 1 שורות 15-16); החיפוש שערך יחד עם השוטר חסון, שלאחריהם המתין כל הלילה על אחד הספסלים בתחנת המשטרה עד שנגבתה תלונתו - כל אלו מתיישבים עם האפשרות שאדנה הונע על-ידי מחשבות שווא פרנואידיות כלפי טאגס. התפתחות העניינים לאחר מעצרו של אדנה, דהיינו אשפוזו הממושך בבית החולים שער מנשה לאחר שנמצא בלתי-כשיר לעמוד לדין, כמו גם העובדה שאובחן שם על-ידי הצוות הרפואי כסובל מסכיזופרניה, מעוררת אף היא את השאלה עד כמה באמת היה אדנה 'מניפולטיבי' באשר למצבו הנפשי. ד"ר שילד העריכה כי ההדרדרות במצבו הנפשי של אדנה לאחר מעצרו התרחשה בעקבות 'גורמי דחק רבים סביב מעצרו'. יש להערכה זו על מה שתסמוך, והיא מתיישבת עם השינוי שנצפה בהתנהגותו של אדנה החל מחקירתו השלישית. יחד עם זאת, קשה להתעלם מן הרושם המתקבל לנוכח התבוננות בהשתלשלות האירועים על ציר הזמן מנקודת מבט רחבה; אחריתו של אדנה מעידה, ולו במקצת, על ראשיתו, קרי - על מצבו הנפשי בעת ביצוע העבירה (ראו ע"פ 5570/01 מיכאלי נ' מדינת ישראל, פסקה צ"ב (5.2.2007); להלן: עניין מיכאלי).

62. הנה כי כן, לצד התרחישים שאימץ בית המשפט המחוזי, ולפיהם הגזים אדנה בתיאור איומים שהשמיע כלפיו טאגס במציאות, ולחלופין בדה אותם מלבו במטרה להצדיק את מעשיו, ישנו תרחיש נוסף, זה שהוצג על-ידי ההגנה. על-פי תרחיש זה, אדנה פעל מתוך מחשבות שווא פרנואידיות, אשר גרמו לו להאמין כי טאגס מבקש לפגוע בו. יודגש, אין פירוש הדבר כי מחשבות השווא הן בגדר עובדה מוכחת ומבוררת שאין להרהר אחריה. לא ניתן לשלול את התרחישים על-פי הכרעת הדין של בית המשפט המחוזי. ברם, ובכך עיקר, מקום בו ניתן להעלות על הדעת מספר תרחישים עובדתיים אפשריים, ולכולם יש אחיזה של ממש בחומר הראיות (להבדיל מתרחישים מרוחקים ותיאורטיים), יש להעדיף את התרחיש המקל עם הנאשם. בהיקש מדיני הראיות הנסיבתיות, על בית המשפט לשקול "כל תרחיש אפשרי ורק אם המסקנה המרשיעה העולה מן הראיות הנסיבתיות היא המסקנה האחת והיחידה העולה מן העובדות שנקבעו - יוכל בית המשפט להרשיע" (ע"פ 3372/11 קצב נ' מדינת ישראל, פסקה 147 (10.11.2011); ההדגשה במקור - נ' ס'). ראוי

להזכיר בהקשר זה את הוראת סעיף 34כא לחוק העונשין, הקובעת כי אם "ניתן דין לפירושים סבירים אחדים לפי תכליתו, יוכרע הענין לפי הפירוש המקל ביותר עם מי שאמור לשאת באחריות פלילית לפי אותו דין". הגיונם של הדברים יפה, בשינויים המחוייבים, גם לענייננו.

63. אם כנים דברינו, הרי שעלה בידו של אדנה לעורר ספק סביר - אולי אף למעלה מכך - באשר לקיומן של מחשבות שווא פרנואידיות, שמחמתן רצח את טאגס. אולם בכך לא סגי. על מנת להקים את סייג אי-שפיות הדעת, על אדנה לעורר ספק סביר גם ביחס לטענתו כי בשל מחשבות השווא היה חסר יכולת של ממש להימנע מביצוע הרצח (כאמור, ההגנה לא חלקה על כך שאדנה הבין את הפסול במעשהו). בהתאם להלכה המקובלת, אין צורך להצביע על שלילה מוחלטת של היכולת להימנע מביצוע המעשה, "די בגריעה ממשית, פגיעה מסיבית ועמוקה ביכולת ההבנה או הרציה של הנאשם" (ע"פ 7010/09 אבשלומוב נ' מדינת ישראל, פסקה 22 (5.7.2012); להלן: עניין אבשלומוב).

64. על-פי הערכתה של ד"ר שילד, התנהלותו של אדנה לפני ביצוע הרצח ולאחריו, מלמדת כי היה בכוחו לשלוט בדחפיו התוקפניים. אמנם כן, כפי שנפסק זה מכבר, "תכנון וארגון אינם שוללים את האפשרות שאדם פעל תחת שליטה של דלוזיה חולנית" (ע"פ 8220/02 ברוכים נ' מדינת ישראל, פ"ד נח(5) 724, 766 (2004)), אולם יש בהם כדי להקים "סברה לחובתו של הנאשם, ועליו להציג נתונים לסתור" (ע"פ 8287/05 בחטרה נ' מדינת ישראל, פסקה 31 (11.8.2011); להלן: עניין בחטרה). בענייננו, כפי שקבע בית המשפט המחוזי, התנהלותו המאורגנת של אדנה מקימה חזקה עובדתית לכך שהיה בכוחו לשלוט במעשיו, ועליו להציג אפוא נתונים לסתור. אדנה עורר אמנם ספק סביר בדבר האפשרות שמחשבות שווא פרנואידיות הן אלו שהביאוהו לרצוח את טאגס, נתון שיש בו כדי לסתור במידה מסוימת את החזקה שקמה לחובתו. זאת ועוד, מעשה הרצח בוצע לכאורה באופן 'ספונטני', מבלי שקדמו לו תכנון וארגון מבעוד מועד, באופן המתיישב עם טענתו של אדנה כי פעל מתוך דחף בלתי-נשלט (השוו, למשל, לע"פ 3243/95 צאלח נ' מדינת ישראל, פ"ד נב(1) 769 (1998) (להלן: עניין צאלח); לע"פ 7926/00 דיפני נ' מדינת ישראל, פ"ד נט(1) 817 (2004); ולעניין אבשלומוב). ברם, לא עלה בידו של אדנה לספק מענה מניח את הדעת לשורה של תמיהות באשר ליכולתו להימנע לכאורה מביצוע הרצח - אם אמנם פחד מטאגס, מדוע החליט אדנה להגיע למפעל בבוקרו של יום הרצח? מדוע נכנס לחדר המכונות שם עבד באותה שעה? מדוע התלבט, היסס והמתין לכאורה ל'שעת כושר', עד שיוותר עם טאגס לבדו בחדר המכונות? מדוע לא נמלט לשטחי הרשות הפלסטינית (או לכל מקום אחר) לפני ביצוע הרצח? אכן, בנסיבות העניין, כאשר הנטל לעורר ספק סביר בדבר קיומו של הסייג מוטל על כתפיו של אדנה, "הייתה חשיבות ראייתית רבה מאוד לשמוע את עדות [אדנה] ולקבל את התייחסותו ואת זווית הראייה שלו למכלול של עובדות ונסיבות רלוונטיות שנתרו במשפט ללא מענה" (פסקה 11.1 להכרעת הדין).

65. ההגנה ביקשה להיבנות מדברי ד"ר אור בעדותו, שסבר כי יש קושי לבחון את מעשיו של אדנה 'במשקפיים רציונליות'. כשנשאל בחקירתו הנגדית כיצד הוא מסביר את התנהלותו המחושבת של אדנה, השיב ד"ר אור כדלקמן:

"אני אינני יודע, אבל יכול להיות למשל שהוא מרגיש שגם אם הוא יברח החוצה, הוא יותקף. הוא מרגיש שהוא בסכנה. הניסיון להסביר משהו באופן רציונלי לא עומד נכון עם המקרים האלה, כפי שמתנהגים במציאות. ניסיתי להסביר את זה קודם. אנשים הם אובדניים, יש להם מחשבות שווא והזיות, ויש רגעים שהם לא עושים את זה כי באותו רגע נותנים ארוחת צהריים. ויש רגעים שפתאום הם עושים את זה. למה זה בדיוק קרה בעולם הפנימי? קשה לדעת. אף אחד לא באמת יודע. את מציעה מחשבה ברורה שהייתה לו

בעולמו הפנימי. ואני אומר: ייתכן שהיו לו מחשבות אחרות. כמו למשל אותה מחשבה שבגינה הוא ברח מתל אביב. הוא הרגיש לא מוגן. יכול להיות שהוא הרגיש באותו רגע שהוא יכול להסתדר, ואם אותה מחשבה במפעל גרמה לו להבין שאף אחד לא יגן עליו והוא חייב לקחת את העניין לידי - אחרת הוא ימות" (עמודים 122-123 לפרוטוקול).

66. גישתו של ד"ר אור, אפשר שנימוקיה עמה במישור הפסיכיאטרי, אך קשה לקבלה במישור המשפטי. כפי שקבע בית המשפט המחוזי, דבריו של ד"ר אור מטשטשים את "האבחנה בין חוסר יכולתו של החולה להתנתק ממחשבות השווא וליהימנע מהן, לבין חוסר יכולתו של החולה ליהימנע מביצוע העבירה - ואין הדברים זהים" (פסקה 13.4 להכרעת הדין; ההדגשות במקור - נ' ס'). כמו כן, בבסיס גישתו של ד"ר אור ניצבת ההנחה שלפיה "די בכך שאדם יהיה לוקה במחלה/הפרעה פסיכוטית קשה שמלווה במחשבות שווא בכדי שנאמר עליו שהוא היה חסר יכולת ליהימנע מעשיית המעשה. פרשנות כזו אינה עולה בקנה אחד עם לשונו של סעיף 34ח ועם המצב המשפטי הנוהג [...] על ההגנה מוטל להקים ספק סביר שמא הנאשם המסוים שלפנינו (במובחן מכל חולה שלוקה בסכיזופרניה המתבטאת במחשבות שווא), היה במצב נפשי כזה שהייתה אצלו פגיעה משמעותית ומאסיבית ביכולתו ליהימנע מהמעשה" (שם).

67. הנה כי כן, אדנה הוא זה אשר היה בכוחו - יותר מכל אדם אחר - להאיר, להבהיר ולהסביר את הלך רוחו ואת ההחלטות השונות שקיבל לאורך הדרך. להחלטה שלא להעיד את אדנה נודעת חשיבות רבה במיוחד בנסיבות דנן, לנוכח העובדה שלא הובאו ראיות מוצקות על עברו הפסיכיאטרי (השוו, למשל, לעניין סופיצייב, שם הציג המערער ראיות ברורות על עבר פסיכיאטרי משמעותי), ובשים לב לכך שבחקירותיו במשטרה סירב להתייחס דווקא לשאלות הקשורות באירועי יום הרצח (ראו פסקה 13 לעיל). משנמנע אדנה מלהעיד, אף שהיה כשיר לעמוד לדין, והותיר את התמיהות העובדתית האמורות לעיל על כנן - אזי המסקנה המתבקשת היא כי לא עלה בידו לעורר ספק סביר באשר לטענתו, כי מחשבות השווא בהן לקה פגעו פגיעה ממשית, מסיבית ועמוקה ביכולתו ליהימנע מביצוע הרצח; ממילא לא עלה בידו לעורר ספק סביר, שמא נתקיים בעניינו סייג אי-שפיות הדעת.

האם יש להשית על אדנה עונש מופחת?

68. משנדחתה טענתו של אדנה לקיומו של סייג אי-שפיות הדעת, יש להידרש לטענתו החלופית כי נתקיימו בעניינו התנאים להשתת עונש מופחת בהתאם להוראת סעיף 300א(א) לחוק העונשין. על-פי סעיף זה, במצב שבו הפרעה נפשית חמורה הגבילה במידה ניכרת - אך לא עד כדי חוסר יכולת של ממש - את יכולתו של נאשם ליהימנע מעשיית המעשה, ניתן להטיל עליו עונש קל ממאסר עולם. "השוני העיקרי בין ההקלה שבסעיף 300א(א) להגנה שבסעיף 34ח לחוק, הינו שוני כמותי ולא שוני איכותי" (דנ"פ 2156/98 צאלח נ' מדינת ישראל, פסקה 4 (18.6.1998)). הבדל מהותי בין סעיף 34ח לבין סעיף 300א עניינו בנטל ההוכחה. כך, בעוד שביחס לסייג אי-שפיות הדעת די לו לנאשם לעורר ספק סביר, הרי שעל מנת לבוא בגדרו של סעיף 300א עליו להוכיח את התקיימותם של התנאים במאזן הסתברויות.

69. מדי דברנו בהוראת סעיף 300א(א), זכור נזכור: זהירות רבה יש לנהוג בקביעת עונש מופחת. "הטעם, המובן מאליו, הוא קדושת חיי אדם; הנוטל חיי הזולת לא במהרה יופחת עונשו מזה שקבע המחוקק לרצח, מאסר עולם" (עניין מיכאלי, פסקה ע"ט). לא בכדי נשתרשה אפוא בהלכה הפסוקה הגישה, שלפיה הוראת סעיף 300א נועדה לאותם מצבים גבוליים שבהם הגיע נאשם אל ספו של סייג אי-שפיות הדעת, אך לא חצה אותו; "גישה זו - התופשת את ההגבלה הניכרת ככזו הניצבת מרחק פסע בלבד מחוסר יכולת של ממש - משקפת את עמדתה המחמירה של הפסיקה ביחס לפרשנות הראויה של התנאים הקבועים בסעיף 300א לחוק" (ע"פ 10669/05 מטטוב נ' היועץ המשפטי

לממשלה, פסקה 14 (7.2.2008).

70. האם עלה בידי אדנה להוכיח במאזן הסתברויות, כי יכולתו להימנע מביצוע הרצח הוגבלה במידה ניכרת? תשובתי על כך - לא בלי התלבטות - היא בחיוב. "לא בא סעיף 300 אלא לאפשר לבית-המשפט לחרוג מעונש החובה במקרים יוצאי-דופן, שבהם תחושת הצדק מחייבת שלא לגזור מאסר עולם על הרוצח, אף שהוא רוצח" (עניין צאלח, עמוד 789; ההדגשה הוספה - נ' ס'); כזה הוא כמדומני הנדון דידן. אין לכחד, חוסר שיתוף הפעולה מצדו של אדנה בחקירותיו במשטרה ובבדיקותיו הפסיכיאטריות; הימנעותו מלהעיד; העדר ראיות ברורות על עברו הפסיכיאטרי - כל אלו הותירו סימני שאלה משמעותיים, שבגינם באתי לכלל מסקנה כי לא עלה בידו של אדנה לעורר ספק סביר שמא היה חסר יכולת של ממש להימנע מביצוע הרצח.

71. לצד זאת, כאמור, אדנה הציב לפנינו שורה של נתונים מהם עולה כי בעת ביצוע הרצח סבל מהפרעה נפשית חמורה, שהתבטאה בקיומן של מחשבות שווא פרנואידיות כלפי טאגס; מחשבות אשר הניעו אותו, ככל הנראה, לעשות את אשר עשה. חוות דעתה של ד"ר שילד, שקבעה כי אדנה סבל בשעת ביצוע הרצח מהפרעה נפשית חמורה, וכי "יש קשר ישיר בין הפסיכופתולוגיה לעבירה"; ה'ספונטניות' המאפיינת לכאורה את מעשה הרצח; הודעותיהם ועדויותיהם של העובדים במפעל, המלמדות על שינוי במצבו הנפשי של אדנה עובר לאירוע; הודעתו של נפתלי לוי במשטרה, לפיה אדנה סיפר "בהיסטריה שנמאס בעבודה כי אריתראים מאיימים עליו באמצעות סכין"; השתלשלות העניינים ביממה שלפני הרצח, שיש בה כדי ללמד לכאורה על עוצמתן של מחשבות השווא; אשפוזו הממושך של אדנה לאחר מעצרו, כשנתיים, שבמהלכו אובחן כסובל מסכיזופרניה - כל אלו נתונים אשר בהצטרפותם זה לזה, מטים את הכף, במאזן הסתברויות, שמא מחשבות השווא שאפפו את אדנה - הגם שלא פגעו באופן ממשי, מסיבי ועמוק ביכולת הרצייה שלו - הגבילו במידה ניכרת את יכולתו להימנע מביצוע הרצח.

גזר הדין

72. משבאתי לכלל מסקנה כי יש להטיל על אדנה עונש מופחת, חלף מאסר העולם שנגזר עליו, התלבטתי שמא יש מקום להחזיר את הדיון בתיק לבית המשפט המחוזי, לשם גזירת עונשו. בסופו של דבר סברתי, כי די באשר הונח לפנינו. על חומרת מעשהו הרע של אדנה, אשר נטל באכזריות חיי אדם, רוב מילים אך למותר; לצד זאת, מצבו הנפשי של אדנה בשעת המעשה, כמפורט לעיל בהרחבה. בנסיבות העניין, ובשים לב לרמת הענישה הנהוגה בכגון דא (עד כמה שניתן להשוות בין עניין אחד לאחר; ראו ת"פ (י-ם) 312/98 מדינת ישראל נ' מיכאלי, פסקה 8 (14.5.2007)), סבורני כי יש לגזור את דינו של אדנה ל-20 שנות מאסר - עונש ההולם את חומרת המעשה מחד גיסא, ומשקף את מידת אשמו של אדנה מאידך גיסא. אשר לחיובו של אדנה בתשלום פיצויים לטובת אמו של טאגס - לא מצאתי עילה לשנות מהחלטת בית המשפט המחוזי בעניין זה, בפרט לנוכח העובדה שהללו נפסקו על הצד הנמוך.

סוף דבר

73. לו תישמע דעתי, אציע לחברי לקבל את הערעור באופן חלקי, לקבוע כי נתקיימו בעניינו של אדנה התנאים הקבועים בהוראת סעיף 300א(א) לחוק העונשין ולגזור עליו 20 שנות מאסר, חלף מאסר עולם שנגזר עליו. כמו כן אציע לחברי, להותיר את תשלום הפיצויים שבו חוייב אדנה על כנו.

שופט

השופט י' דנציגר:

אני מסכים.

שופט

השופטת ע' ברון:

בנסיבות המקרה, שאותן היטיב חברי השופט נ' סולברג לפרט ולבאר, אני מצרפת את הסכמתי לתוצאה שאליה הגיע ומנימוקיו.

שופטת

הוחלט כאמור בפסק-דינו של השופט נ' סולברג.

ניתן היום, ז' באדר התשע"ח (22.2.2018).

שופטת

שופט

שופט
